

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

PLAUTUS

PALAVRACI ASKER

Çeviren: Türkân UZEL

P L A U T U S

PALAVRACI ASKER

(Miles Gloriosus)

Bu eseri Türkân UZEL dilimize çevirmiştir.

ANKARA 1948 — MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ

ÖNSÖZ

Plautus'un hayatı

Plautus'un hayatı hakkında çok şey bilinmiyor. Bir Umbria şehri olan Sarsina'da doğmuştur. Doğduğu yıl kati olarak bilinmiyorsa da İ. Ö. 250 yılından az önce doğmuş olmalıdır (belki 254). Ana dili ihtimal bir Kelt diyalekti olan Umbria dilidir. Sarsina, Tarentum harbi ile Pön harbi esnasında kurulan Ariminum'a yakın olduğu için Plautus genç yaşta Lâtinceyi de öğrenmiş olmalıdır. Ama Anibal savagından az önce daha küçük yaşta iken, Romaya gelip orada Lâtinceyi öğrenmiş de olabilir. Her haide Lâtinceyi küçükken, ana dili gibi öğrenmiştir. Leo'ya göre, Maccius soy adının da ifade edebileceği gibi, Romada bir Atellana trupunda oyuncu olarak işe başlamıştır. Lejay, Asinaria'nın prolog'undaki Sarsina dilinde bir soyadı olan Maccus kelimesine ve Aulus Gellius III,14 (in operis artificium scaeniorum) e dayanarak, Plautus'un o devirde mevcut olmıyan, ancak temsil zamanları derme çatma bir şekilde inşa edilip sonradan bozulan tiyatro binaları üzerinde bir nevi bina

mütaahhidi olduğunu ileri sürüyor. Her ne şekilde olursa olsun, Plautus'un bu devirde zengin olduğu muhakkaktır. Sonradan deniz aşırı ticarete kalkışmış, ama iflâs ederek tekrar Romaya dönmüş, Romada sefalet içinde kalmıştır. Aulus Gellius'un (değirmen taşı çevirmek için bir değirmencinin vanına girdiği zaman) sözü ister mecazi mânada, düş-tüğü zarureti gösterebilir, ister bir gerçeği ifade etsin, Plautus Romada parasız kalmıştır. İşte bu sefaletten kurtulmak için komedi yazma-ğa ve bizzat oynamaya başlamıştır. Bunun için de Yunancaya, Yunan tiyatro sanatına şiir tekniğine çalışmıştır. Yunan komedi şairle-rini okumakla yetinmemiş, Yunani-tandan İtalyaya gelen gezici Yunan tiyatrolarını tet-kik etmiş, seyahatleri esnasında tanıdığı sabit Yunan tiyatrolarından edindiği fikir-lerden istifade etmiştir. Plautus'un el yazma-larındaki didaskalı'larda yalnız iki komedi-sinin temsil tarihi vardır, Stichus 200 de Pseudolus 191 de Miles Gloriosus un 204 de Cistellaria'nın 201 den önce, Trinummus'un 194 den sonra, Captivi'nin 194 e doğru, Bacchides'in 190—187 yılları arasında temsil edildiği, gerek piyeslerin temas ettiği bazı tarih hâdiselerinden gerek başka metinlerden anlaşılmaktadır. Varro Plautus'un ölüm yılı olarak 184 yılını veriyor, Cicero da Brutus 60 da bunu teyit etmektedir. Plautus'un ilk

komedilerinden biri olan Miles Gloriosus'un temsil tarihi ile (204) Plautus'un ölüm tarihi (184) göz önüne alınırsa, Plautus'un ayağı yukarı 20 yıllık bir sahne hayatı olduğu görülür. Plautus'un imzasını taşıyan 310 kadar komedi vardır. Ama temsillerin ancak dinî bayramlarda veya zafer kutlama günlerinde verilmesi yüzünden, temsil fırsatlarının pek de çok çıkmadığı düşünlürse, Plautus'un bu kadar komediyi yirmi yıl içinde yazamıyacağı meydana çıkar. Varro'nun tesbit ettiği 21 komedinin Plautus'a ait olduğu, ötekilerin Plautus'un ünüden faydalanmak için yanlış yere ona atfedildiği kabul ediliyor. Bunlar alfabe sırasıyle, Amphitruo, Asinaria, Aulularia, Baccides, Captivi, Casina, Cistellaria, Curculio, Epidicus, Menaechmi, Mercator, Miles Gloriosus, Mostellaria, Persa, Poenulus, Pseudolus, Rudens, Stichus, Trinummus, Truculentus, Vidularia'dır. Bu komedilerin hepsi pek az eksiklerle bize kadar gelmiş, yalnız Vidularia'dan pek az mısra kalmıştır.

Plautus'un komedileri birer palliata'dır¹, yani konuları yunan komedisinden alınmıştır. Yalnız Plautus, İ. Ö. üçüncü yüzyılda yaşayan, destanlarında, trajedilerinde yunan önkîlâsik ve klâsik şairlerini örnek tutan,

¹ *pallium*, Yunanlıların taşıdıkları mantı, *palliata* veya *fabula palliata*, Yunan mevzulu Lâtin komedisi.

L.Andronicus, Naevius, Ennius'un izinde yürümez. Yunan Eski Komedisinin en büyük mümessili Aristophanes'i örnek tutacak yerde, artık temsil edilmeyip bir kıraat gibi okunmakla beraber, yaşadığı devirde yunan komedi şairleri tarafından taklit edilen yunan Yeni Komedi şairlerini, başlıca Menandros'u, Diphilos'u, Philemon'u örnek edinir. Çünkü komedi nevi, bu devrin beşiği olan Sicilyada daima canlı olarak kalmış, Romalılar da Sicilya ile daha ilk Pön harblerinde temasa gelcikleri için, yaşadıkları devri örnek tuttuğu yunan şairlerini tanımışlardır. Bundan başka Plautus'un ilk komedilerini yazdığı sırada, devletin ileri gelenlerine dil uzattığı için Naevius'un başına gelenler ¹, Naevius'un zindana atılıp sürüldüğü tarihten az sonra temsil'lerini vermeğe başlayan Plautus'u düşündürse gerektir.

Burada bir parantez açarak, yunan Eski ve Yeni komedisi hakkında biraz malûmat vermek Plautus'u anlamak için faydalıdır. Yunan Eski Komedisi İ. Ö. 5. yüzyılda Attica'da gelişen komedidir. Henüz menşei Komos'u hatırlatan koro'nun fante-ist ve mübalâgalı atmosferinde, Eski Komedi, Atina devletinin edebî, siyasi ve günlük hayatını ele almıştır. Edebî havatta ananeye

¹ Milca G.oriosus ms. 211, bak. tercümedeki not 14.

bağlıdır, Euripides' in trajediye getirdiği yenilikleri sahnede gülünç etmiş, kahramanlarını, dillerini taklit edip bunlarla alay etmiştir. Bundan başka mitoloji kahramanlarını, tanrıları da sahnede birer basit Atinalı gibi her günlük hayata sokarak mitolojiden de konu almıştır. Bu komedinin en büyük mümessili olan Aristophanes, siyasette muhalefeti tutar, günün ileri gelen siyaset adamlarını sahneye kor, Atina demokrasisinin gülünç taraflarıyla alay eder. Günlük hayatta da ananeye bağlı kalınmasını ister, yeniliğe düşmandır; terbiye sistemine, Atina'ya sokulan her nevi yeni fikre ve âdete hücum eder. Peloponnes harpleri felâketinden sonra, 5. yüzyılın son yirmi yıllarında komedi yavaş yavaş değişiyor. Eski devir insanları bu değişmeği, koro'da hicvi yasak eden bir kanuna atfediyorlar. Ama bu değişimde, Euripides'in trajediye getirdiği, 4. yüzyılda Atinada gelişen tahiil ve müzahede zevkinin, gerçeği aksettirme arzusunun payı çok büyüktür. Eski Komedide hâkim olan fantezi bırakılıyor, realiteye dönülüyor. Bir koro etrafına sıralanmış, çılgın bir muhayilenin yarattığı şekilsiz ve kaidesiz bir nevi olmaktan çıkarak, komedi muayyen kaidelelere tabi oluyor. 4. yüzyılın ilk yarısında, Eski Komedi ile yeni Komedi arasında bir geçit vazifesini gören Orta Komedi gelişiyor. Orta

Komedide koro ile beraber yavaş yavaş siyasi mevzular terkediliyor. Atina demokrasisi sahnede gülünç edilmiyor, ama Eski Komedinin eğlenceli mitoloji konuları âdeta Orta Komedinin karakteristiği addedilecek kadar büyük bir rağbet görüyor. Komedideki asıl yenilik, 4. yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişen Yeni komedi şairlerinin üzerinde durup, işliyecekleri asıl yenilik, âdetlerin tasviri, ruhi tahlillerdir. Aristophanes'in gerçeği bir fantezi ve hayal âlemine nakledeyerek göstermesine mukabil, Yeni Komedi gerçeği olduğu gibi müşahade ederek sahne- de temsil etmek istiyor. Her gün olup biten olaylar, her zaman raslanan tipler, günlük hayatın tasviri Yeni Komedinin konuları oluyor. Yeni Komedi, devrinin hayatını, insanlarını anlatırken her zaman her yerde tesadüf edilebilecek insanları, yaşayışı, komik, zayıf, iyi, kötü tarafları ile insanın tasvirini veriyor. Ama hayatı olduğu gibi tasvir etmek isteyen Yeni Komedi şairlerinin yarattığı kişiler, birer tip değildir, meselâ tabiatta mevcut hasislerde dağılmış bir halde bulunan birçok vasıfları kendinde toplıyan mürekkep ve mübalâgalı tipler yaratmamışlardır. Aşk Yeni Komedi şairlerinin piyeslerinde esaslı unsurdur. Hemen hemen bütün komedilerinde bir genç adam sovu sopu bilinmiyen bir kadına âşıktır. Birçok engeller evlenmelerine

mânidir, parasızlık, kadının durumu, gencin babasının itirazları. Ama hilekâr ve efendisine sadık bir köle genç adama yardım eder. Birçok maceralardan sonra genç kızın hür soydan olduğu meydana çıkar, piyes bir evlenme ile sona erer¹ Bundan başka Yeni Komedide Atinalı aşçılar, harblerde zengin olmuş övüngeşli askerler, köleler, aracı kadınlar, kapatmalar, yosmalar, dalkavuklar mühim rol oynarlar. Yeni Komedide Euripides'in trajedilerinin tesiri ile koro tamamıyla bırakılır, daha doğrusu koro eserin konusu ile ilgili olmıyan bir nevi perde araları eğlencesi haline gelir. Yine Euripides'ten, piyeslerin başında eserin konusunu, vakanın geçtiği yeri bildiren prolog alınmıştır. Aristophanes'in kullandığı vezinler bırakılmış, yalnız iambus ve trochæus vezni kullanılmıştır.

Plautus, Orta Komedi şairlerinden aldığı Amphitruo istisna edilirse, öteki komedilerinin hepsinde Yeni Komedi şairlerini örnek almıştır². Örneklerini ana hatlarıyla taki-

¹ Bak, Croiset, Histoire de la Littérature Grecque S 616

² Trinummus ve Mercator'u Philemon'dan, Casina ve Rudens'i Diphilos'tan aldığını Plautus söylüyor, Stichus'un didaskali'inde komedinin Menandros'tan alındığı bildiriliyor. Bacchides ve Cistellaria'yı da Menandros'tan almış olmalıdır. Poenulus'u ya Menandros ya Alexis'ten, Asinaria Demophilos'tan, Mostellaria Philemon'dan alınmıştır. Öteki komedilerin kimden alınmış olduğu kati olarak bilinmemektedir.

bermişse de teferruatta onlardan ayrılmış, muhtelif komedilerden aldığı sahneleri bu ana konu etrafında sıralamıştır, yani *contaminatio*'dan istifade etmiştir. Plautus bu çareye başvurarak komedilerindeki aksiyonu canlandırmış, hareketlendirmiş, kişilerin karakterlerine tenevvü vermiştir. Plautus'un bütün komedilerinin başında bir veya birkaç *argumentum* bulunur. Bunlar sonradan *gramerciler* tarafında eserin konusunu anlatmak için yazılmıştır. Bazıları *akrostiş*tiir, bazıları değildir. *Argumentum*'dan sonra gelen *prolog*'lardan Plautus komedinin konusunu bildirir, hangi yunan komedisinden, hangi şairden örnek aldığını anlatır. Bundan başka seyircinin *teveccühünü* kazanmak için seyirciye hitabeden bir *captatio benevolentiae* kısmı vardır. *Prolog*'lar umumiyetle eserin aksiyonuna iştirak etmiyen bir kimse bazan da *allegorik* bir kimse tarafından söylenir. *Aulularia*'da *Lar Familiaris*, *Rudens*'de *Arcturus*, *Cistellaria*'da *Auxilium*, *Mercator* ve *Miles Gloriosus*'da *Prolog*'ları vaktaya iştirak eden bir kimse söyler. *Bacchides*, *Curculio*, *Epidicus*, *Mos'tellaria*, *Persa* ve *Stichus*'da *prolog* yoktur. *Miles Gloriosus* ve *Cistellaria*'da *Prolog*'lar birinci perdeden sonradır.

Plautus'un komedilerinde vaka Yunanistan'da geçer, ekseri *Atina* veya *Ephesos*'ta.

Şahıslar Yunanlıdır, tabi olunan kanunlar, Yunan kanunlarıdır, memurlar Yunanlı, bayramlar Atina bayramlarıdır. Yunan şarabı içilir, yanan parası ödenir; yarattığı kişiler, hiç olmazsa o devre göre, Romalı değildir.

Plautus köle ve yosma tiplerine komedilerinde çok önemli yerler veriyor. Menandros'tan son zamanlarda ele geçirilen komedilerde kölelerin Plautus'ta olduğu gibi çok önemli roller oynamadığı görülüyor. Plautus'un altı komedisinde (Asinaria, Bacchides, Epidicus, Mostellaria, Persa, Pseudolus) vaka köleler idare ederler. Sekiz komedisinde (Asinaria, Bacchides, Cistellaria, Curculio, Poenulus, Pseudolus, Rudens, Truculentus) vaka bir veya birkaç yosmanın muhitinde geçer. Zeki köleler herkesin nasıl hareket etmesi gerektiğini tesbit eder, düzenleri hazırlar, sonunda efendisine sevdiği kızı sağlar. Piyeste bağkalarını komik vaziyetlere düşüren, kelime oyunları, alaylı sözleriyle sahneye neşe getiren piyesin komik unsurudur. Plautus'ta köleler Atina'daki köleler gibi, efendileriyle iyi münasebetlerde bulunurlar, icabında onları azarlıyabilirler. Plautus'ta her nevi köle tipine raslanır: önce zeki ve düzenbaz köle tipleri, Aulularia'daki Strobilus, Bacchides'teki Chrysalus, Pseudolus'taki Pseudolus, Epidicus'daki Epidicus, Miles Gloriosus'taki Palaestrio

gibi. Persada komedinin âşık kahramanı bir köledir. Budala, salak köle tipleri, Amphitruo'daki Sosia, Miles Gloriosus'daki Sceledrus, Rudens'teki Scepornio, kendi boğazını zevkını düşünen köle tipi, Mostellaria'daki Tranio, kendini efendisine vakfeden köle tipi, Captivi'deki Tyndarus, Bacchides'deki Lydus, bunların yanında her türlü kötü hareketi yapabilecek Captivi'nin Stalagmus'u. Yosma tipleri de çeşitlidir. Zeki, işinin ehli, istediğini elde etmesini bilir yosma tipi, Bacchides'deki çifte Bacchisler, Pseudolus'ta Phencium, Miles Gloriosus'ta Philocomasium, paradan başka birgey düşünmiyen yosma tipi, Truculentus'ta Phronesium, sevdiği adama bağlı, yalnız onun olmak istiyen yosma tipi Mostellaria'da Philematium, Curculio'da Planesium, Cistellaria'da Selenium. Bunların yanında eskiden yosma olan yağlı kadınlar, Mostellaria'da Scapha, Curculio'da Leaena, kadın ticareti ile geçinen, yalnız kârını düşünen erkekler, Pseudolus'ta Ballion, Curculio'da Cappadox.

Plautus'un komedilerinde, kölelerden sonra sahneye neşe getiren gülünç tipler parazitlerdir. Bunlar hür oldukları halde bir başkasına intisap edip ona dalkavukluk etmekle ömür geçirirler. Persa'da Saturnion efendisine yaranmak için kızını hile ile satıp tekrar istemeğe kalkışır, Miles Gloriosus'

da Artotrogus, efendisinin hiç yapmadığı kahramanlıkları sayar döker, öte yandan da halka, bütün bunlara midесinin sebep olduğunu, bildirir. Stichus'ta mıs. 155, Gelasimus doymak bilmiyen midесinin açlığını göyle anlatıyor. «Anlagılan beni açlık doğurmuş, çünkü doğdum doğalı daha tokluk nedir bilmedim... Anam beni karnında on ay taşımış, ama ben de onu on yıldan fazla oldu karnımdan çıkarıp atamadım bir türlü...» Genç âşıklar da Plautus'un hemen her komedisinde bulunur. Komedini bütün intrikaları onları sevdikleri kıza kavuşturmak için çevrilir. Çok defa sevdikleri kadınlar için babalarını aldatırlar, servetlerini mahvederler. Çok defa zayıf, aşkın esiri olmuş, zevke safaya düşkün kimselerdir (Mostallaria'daki Philolaches, Mercator'daki Charinus gibi). Sonunda saadete ererler. Daha adlarından ne oldukları anlagılan övungen asker tipleri Miles Gloriosus'tan (Pyrgopolinices) başka Bacchides (Cleomachus) de, Curculio'da (Therapontigonos), Pseudolus'ta (Polymachaeroplages) tir. Plautus'da kadın tipleri de muhteliftir. Kocasına bağlı, gerefli kadın tipi Rudens'te Palaestra, Ampeliscä, kocasının çapkınlıklarını hoş görüp idare etmeğe çalışan akıllı kadın tipi Casina da Cleostrata'dır. Plautus'da ihtiyarlar çok defa gülünçtür. Casina'da Lysidamus, oğlunun

sevdiği kızı elde etmeğe çalışırken gülünç olur, Mercator'da Demiphon oğlunun seydiği kıza âşık olur. Ama bunların yanında Pseudolus'taki Callipho, Rudens'te Demones gerefli, aklı bağında kimselerdir. Nihayet genç âşık tipleri Plautus'un hemen her komedisinde bulunur. Komedinin bütün intrikaları, onları sevdikleri kıza kavuşturmak için cevrilir. Çok defa bir babanın eline bakan bu gençler sevdikleri kadın uğruna her şeylerini feda edebilirler, babalarını aldatırlar (Mostellaria'daki Philolaches, Mercator'daki Charinus gibi). Sonunda saadete ererler. Plautus'un bütün komedilerindeki avnı kategoriye mensup tipler birbirlerine benzerler. Âşık, yosma, köle, aşçı, dalkayık tipleri hemen hemen her komedide biribirinin aynıdır. Plautus karakter tahlillerine girişmez, kişilerinin değişik psikolojileri yoktur.

Plautus'un eserleri yunan hayatını, devrini aksettirdiği halde, bunlarda Roma içtimâî hayatının, Roma'da cari hukukun, Roma dininin izleri görünür. Plautus'un seyircileri, sahnede kölelerin efendileriyle bu derece serbesce konuşmalarına, bu köleler yunanlı oldukları için tahammül eder, ama arasıra kölelerin efendilerinden korkması, dayak yememek için bir yerlere kaçmağa tegebbüs etmesi, Roma'daki kölelerin yaşadığı

şartların komedive tesirini gösterir. Plautus'un komedilerinde hâkimlere Romada olduğu gibi praetor denir. Praetor köleleri azat eder, ifiâslara karıştır. Plautus bazı Roma âdetlerini de Yunanistan'a nakletmiştir. Roma'da birini şahit tutmak isteyen kimse onun kulağını tutar. Persa'da (mis. 745), Curculio'da (mis. 621) bu gibi şahit tutma sahneleri vardır. Askerler geflerine strâtegos değil, imperator derler, agoranomos yerine bazan Romalı aedilis'ler vardır. Tanrılar da Yunanistan'a nakledilir. Aphrodite ve Hera yerine İuno ve Venus denir. Venus'da Roma tanrıçasının kudret ve vasıfları vardır. Plautus'un kişileri, tanrılara lâkayt kalan Yent Komedi piyeslerindeki kişilerin aksine, tanrılarına saygı gösteren kimselerdir. Kadere inanırlar. Captivi 313 de «yaptıklarımızı duyan, gören bir tanrı var muhakkak, çünkü tanrılar istemeselerdi, bunlar olmazdı...» diyor. Plautus'un kişileri sözlerine, yeminlerine sadıktırlar; tanrılarının iradesine karşı gelen, onları tenkideden kimse derhâl azarlanır (Miles Gloriosus, 725 736). Vaka birçok piyeslerde ya bir tapınakta veya bir tanrı sunağının önünde geçer (Curculio, Aulularia, Rudens, Poenulus).

Plautus örnek aldığı piyeslerin mevzuunun pekaz farklarla aynen takip ettiği halde, kullandığı vezinlerde, komedilerine soktuğu

musikisiyle, lirik kısımlarıyla, onlardan çekil bakımından çok ayrılır. Plautus'un el yazmalarında her sahnenin başında C veya DV işareti vardır. C: *canticum*, lirik kısım, DV: *deverbium*, dialog anlamına gelir. DV yalnız senar vezni ile yazılmış ve musiki refekatinde olmadan söylenen sahnelerin başında bulunur. C ise gerek şarkılandırılan sahneleri gerek tibia (kaval) refakatî ile söyleyen resitatif sahnelerini ifade eder. Musiki Plautus'un komedilerinde esaslı unsurdur, piyeslere atmosferini verir. Musiki refekatinde şarkı söylenen sahnelerin diyalog sahnelerinden çok daha fazla olduğu bu komediler bir nevi opera komiktir. Yunan komedisinde şarkı ve dans bir nevi perde araları eğlencesi olduğu halde, Plautus şarkıyı ve dansı piyesin aksiyonuna sokuyor, kişilerine şarkı söyletip dans ettiriyor. Altı komedi böyle bir dans şarkı ve eğlence âlemleri ile sona erer (*Casina*, *Persa*, *Bacchides*, *Pseudolus*, *Asinaria*, *Stichus*). *Canticum*'lar bir veya birkaç kişi tarafından söylenir. Bir kişinin söylediği monodiler, *canticum*'lar arasında büyük bir yer tutar. Monodiler umumiyetle piyesin aksiyonunu durdurur, piyesteki kişi içinde bulunduğu vaziyeti tahlil eder, durumunu başka şeylere benzetir. *Mostellaria*'da Philolaches çocukları binaya benzetir, *Poenulus*'da yosma Adelphasium bir kadını

gemiye benzetir. Canticum'lar piyesin muayyen yerlerinde değildir, meselâ Curculio'da ya-
lı Leæna'nın şarap canticum'u I. perde II. sahnedir. Phaëdromus'un sevgilisinin ka-
pısında söylediği canticum bunu hemen ta-
kip eder. Mercator'da âşık Charinus'un can-
ticum'u II. perde II. sahnededir. Rudens'te
balıkçıların meşhur canticum'u II. perde I.
sahnededir. Plautus'un canticum ve resitatif
sahnelerinde kullandığı çeşitli vezinleri
(polymetrie) nereden aldığı hakkında birçok
fikirler yürütülmüştür. Eski devir insanla-
rına göre, Yunan Eski Komedisinden, Aris-
tophanes'ten almıştır. Leo'ya göre Euripide-
s'in trajedilerinin tesiri altında kalan Helle-
nistik operetinden alınmıştır. Lejay'e göre,
polymetrie'nin menşei, Titus Livius'un tâ-
birıyla «çok vezinli» satyra'larda aramalıdır.

Plautus'un komedilerinde konunun ge-
lişmesinde, neticenin hazırlanmasında seya-
hatler, kaçırmalar, baba evlât buluşmaları
büyük bir rol oynar, çocuklar küçük vaştan
kaçırılır, ama çocuğun kimin çocuğu oldu-
ğunu bildirecek bazı nişanlar onda kalır,
sonunda esir sanılan kızın hür soydan ol-
duğu meydana çıkar, veya bir gencin sevgi-
lisini bir başkası kaçıır, sevgiliyi bulmak
için birçok seyahatler yapılır, sevgili bulu-
nur. Pseudolus, Epidicus, Curculio, poenu-
lus, Cistellaria, Rudens, Vidularia'nın so-

nunda birer buluşma, genç kızın hür soydan olduğunun anlaşılması vardır. Menecmi, Cistellaria, Miles Gloriosus, Captivi'de kaçırımlar mühim rol oynar. Sahnelerin beş perdeye taksimi de her piyese göre değişir, bir perde, bir perde için kısa, ama bir sahne için de çok uzun olan bir tek sahneden ibaret olabileceği gibi, birçok kısa sahnelerden de ibaret olabilir. Komedilerin kompozisyonu da zayıftır. Piyenin aksiyonu bazan büyük bir hızla ilerler¹, bazan konu ile ilgisi olmıyan uzun bir konuşma aksiyonu yavaşlatır. Miles Gloriosus'ta II. perdede Peripeltomenus'un birçok fikirlerini uzun uzun anlatması birdenbire geligen, hemen neticeye erecek hissini veren aksiyonu durdurur. Öte yandan bazı komedilerinin konusu (Trinummus'ta olduğu gibi) yeteri kadar açık değildir. Piyelerin sonları da ekseri baştan hazırlanmadan, birden bire tepeden inme geliverir, birer deus ex machina'dır.

Plautus ne yarattığı kişilerin karakter tahlillerine, ne aksiyonun akışına önem verir. Onun tek gayesi güldürmektir. Plautus her vasıttan, intrikalar, quiproquo'lardan, sahne oyunlarından, dayak serhoşluk övün-

¹ Horatius Epod. II, 1, 58 de bu hızlı ilerleyiş; tenkidetmekte ve Plautus'un Epichermos'a benzetmektedir (*Plautus ad exemplar Sicili properare Epicharmi*)

me sahnelerinden, her nevi aldatma, hile, sürprizlerden, musiki ve danstan bu gaye için istifade eder, Ama Plautus'a en büyük komik yaratma imkânlarını sağlayan da dilidir.

Plautus'un kelime oyunları, deyimler, yeni kelimeler, nükte, cinaslarla dolu zengin bir dili vardır. Bu dil yalnız halkın hoşuna gitmekle kalmamış, bilgili kültürlü kimseler de bu dili övmekten geri kalmamışlardır. Cicero De Officiis 104 te Plautus'un dilinin «zarif, mümtaz, ince, veciz¹ vasıflarını övüyor. Genç Plinius bir mektubun güzel üslûbundan bahsederken, Epist, 1, 16, 6, «Bana az önce mektubu okudu, karışınmış, Plautus'u veya Terentius'u nesre çevirmişler de okuyorlar sandım.» diyor. Plautus'un dili her gün Poma'da, Forum'da herkesin kendi muhitinde konuştuğu dildir. Asker, yosma, uğak, ağcı, dalkavuk, köle, herkes kendi muhitinin dilini sahneye getirir. Miles Gloriosus'ta iyi soydan gelmiş zengin bir adam olan Periplectomenus'un diliyle övüngeş asker Pyrgopolinices'in dili arasında büyük fark vardır. Priplectomenus icabında seçme kelimeler kullanır. Cavillator, muhteriz, incommoditas - nezaketsizlik, apud convivas commemini - misafirlerle oturturken edebi adabı hatırdan çıkarma-

¹ «Elegans, urbanum, ingeniosum, facetum»

mak. Pyrgopolinices ise daha ilk sözleriyle, (*clipeus*-kalkan, *conserta manu*-cege tutuşulunca, *in acie*-cephede) asker dilini sahneye getiriyor. Pseudolus'da eski bir asker, sonradan kadın taciri olan ballion, uşaklarını, kadın esirlerini bir kumandan edasiyle sıraya dizip, kadınlara âşıklarından para bulmayı emreder. Mıs 133 de

Exite, agite, exite
Ignavi, male habitu, male conciliati

Rape, clepe, tane, harpage, bibe es, fuge.
Marş, marş gidin, koşun. gidin,
Nankörler, bir işe yaramaz, beş para
etmez mahlûklar

Kopar, çal, yakala, aşır, ye, iç, kaç.
Ama Pseudolus'da kendinden ayrılmak üzere olan sevgilisini elden kaçırmamak için yazdığı mektupta bambak bir dil var.

Nunc nostri amores, mores consuetudines
locu', ludus, sermo, suavitatio,

Harunc voluptatum mi omnium atque
ibidem tibi

Distractio, discidium, vastities venit,
Nisi quae mihi in test aut tibist in me
salus.

*haec quae ego sciui ut scires curavio
omnia,
nunc ego te experiar quid ames, quid
simules, vale.*

«İşte artık hepsi bitti, aşkımız, âdetleri-
miz, alışkanlıklarımız, neşemiz, oyunları-
mız, konuşmalarımız, tatlı kucaklaşma-
larımız, hepsi hepsi sona erdi..... Bütün
bu zevklere veda edelim artık, unutalım,
kalbimizden söküp atalım. Öğrendikleri-
mi sana bildirmek istedim. Beni seviyor
musun, yoksa yalancılıktan mı yapıyor-
sun, şimdi anlıyacağım. Sağol.»

Plautus'un dili alliteratio'larla doludur.
Plautus komik bir tesir yaratmak için bir-
birine ses bakımından benziyen kelimeleri
sıra sıra dizmekte büyük bir maharet sahi-
bidir. Miles Gloriosus, 138.

*Domi habet animum falsiloquum, falsi-
ficium, falsiurum
domi dolos, domi delenifica facta, domi
fallacias*

*Os habet, linguam perfidiam, malitiam
atque audaciam*

*Confidentiam, confirmatatem, fraudulen-
tiam.*

Persa, 33.

Perennitatieque adeo huic, perpetuo cibus

Ut mihi supersit, suppetat, supersistitet.

Stichus 71.

*Gratiam per se petimus, spero ab eo
impetrasse.*

Mostellaira 1049.

*Capio consilium ut senatum congerronem
convocem*

Plautus çok defa fikrini ifade için anlam ve şekilleri birbirine benziyen üç kelimeyi yan yana kor (captivi 911) cladis, calamitas, intemperies bozgun, felâket, kara gün. Casina 248, bibe, es disperde rem Bacchides 817, dum valet, sentit, sabit, Pseudolus 747, malum, callidum, doctum - kötü, hilekâr, bilmiş. Yine tanrılara verilen üç sıfattan biri güldürmek için konulmuştur.

Di omnes, magni minnuti et etiam patellerii (Cistellaria 523)

Di deaeque snperi atque inferi et medioxumi (Cistellaria 512)

Bütün tanrılar, büyüğü, küçüğü hattâ aşağılığı (Lar tanrıları)

Bütün tanrılar tanrıçalar, gökteki, yerdeki, ortadaki.

Plautus bu üç kelimeyle de yetinmez, cümlelerini arka arkaya sıraladığı isim ve sıfatlarla doldurur. Persa 406 da Toxilus Dardalus'a küfrediyor.

----- Oh, lutum lenonium
commixtum caeho sterculinum publicum
impure, inhoneste, iniure, inlex, labes
populi.

«Ah, seni aracılardan en aşağılığı seni. Çamurla tezeği karıştırmışlar sen çıkmışsın ortalığa, pis, şerefsiz, lâıyksız,

ayartıcı, halkın yüz karası herif senil
Para çalarken doğan kesilirsin, doğan
kadar hariisin. Yakalayıcı, kaçırıcı,
koparıcı herif, karıştırdığın haltları
anlatmağa kalksam senin, 'hani üç yüz
mısra yetmez.»

*Pecuniai accipiter avide atque invide,
procax, rapax, trahax, tercentis versibus
tuas impuritas traloqui nemo potest.*

Casina 134 de Olympion Chalinus'u
kışkandırır.

*Mi animule, mi Olympio
mea vita, mea mellilla, mea festivitas,
sine tuos ocellos deosculer, voluptas mea,
sineamabo, te amari, meus festus dies,
meus pullus passer, mea columba, mi lepus.*
«Benim sevgili ruhum, sevgili Olympia'-
cıgım, hayatım, tatlı balım, benim bay-
ram günüm, müsaade et, o güzel göz-
lerinden öpeyim, benim aşkım, ne olur
müsaade et seni seveyim, hayatımın
nuru, sevgili şerçem, minik güvercinim,
canım tavşanım benim.»

Plautus'un dili kelime oyunları ile do-
ludur. Miles Gloriosus 34, de dentes dentire
dişlerin dişlek olması, 165 de talus kelime-
sinin ağık kemiği ve ağık oyunu anlamları
arasında kelime oyunu var. Pseudolus 585
de bir nevi harb aleti olan ballista ile Ba-

lio kelimesi arasında kelime oyunu var, (*Ballionem exballistabo*). Yine has isimlerle yaptığı bir kelime oyunu daha *Bacchides* 362 de *C Chrysalus* ile *crucisalus* - dar ağacı kaçkını.

*Credo Hercle adveniens nomen mutabit
mihi*

*Facietque extemplo Crucisalum me ex
Chrysalu.*

«Dinim hakkı için, vapurdan bir insan, adını değiştirecek benim, *Chrysalus* yerine *Crucisalus* diyecek »

Miles Gloriosus'ta köle *Sceledrus* ile *scelus* - cürüm kelimeleri arasında hemen hemen her *Sceledrus* geçtiği yerde kelime oyunu var.

Plautus yukarda sayılan tekrarlamalara kelime oyunlarını yapabilmek için yeni kelimeler yaratır. *Captivi* 798 de *dens* - diş ve *legere* - toplamak kelimelerinden yeni bir kelime yaratıyor, *dentilegus* - dişlerini toplıyan.

*Dentilegos omnes mortalis faciam, qu-
emque offendero.*

«Ölümlülere ağı budur diyip bir indir-
dim mi, herbiri dişlerini yerde bulur.»

Captivi 807 de *Scrofa* - domuz ve *pasco* - beslemek'den yeni bir kelime, *scrofipascus* - domuz besleyicisi. *Captivi* 815 de *subbasilicanus* - basilica misafiri, yatacağı olmıyan

kimse. Öte yandan Plautus Yunanca köklerden ve eklerden de istifade ediyor. Bilhassa kişilerinin adlarında, meselâ askerlerden birinin adı Bumbomachides - vızıltı ile harbeden, Miles Glorious'un ki Pyrgopolinices - Birçok kaleler fatihi'dir. Dalkavukların adı, Artotrogus - Ekmek kemirici, Peniculus - Tabak yalayıcı (fırça) Plautus Lâtince kelimelerden morfolojiye aykırı bazı istikaklar yapar ipse, ipsa, ipsum - bizzat, kendi zamirinden, bir sıfat gibi superlativ şeklini kurar. Trinummus 988 de ipsissumus - kendimin kendisi, ta kendim. Veya bir isimden süperlativ şekilli bir isim yaratır, patruissumus - büyük amcam, yine participium un superlativ şeklini kurar. Cassina 694 de, «occisissumus» sum omnium qui vivunt - yaşıyanların «en ölmüğü» yüm, var. Plautus komik bir tesir yaratmak için bir comparatîf şekilli sıfatların diminutiv şekillerini yapar, plusculus, Complusculus, grandiusculus gibi.

Persa 702-5 de arka arkaya uydurulmuş birkaç kelime yığını var, Sagaristio kendini takdim eder.

Vaniloquidorus, Virginesvendanides
 Nugiepiloquides, Argentumextenebronides,
 Tedigniloquides, Nigides, Palponides.
 Quodsemelarripides Numquameripides,
 em tibi.

«Boşboğaz, Kızıtaciri, Çoksaçmalar söyliy-
 yen, Paratırtıklıyan, Sana lââyık konuşan
 Saçmacı, Okşayıcı, bir defa yakaladığı
 şeyi hiçbir zaman geri vermiyen adam
 işte karşında.»

Plautus bu kelimelerin mânasının ko-
 mikliğinden ziyade, alliteratio'larla dolu
 arka arkaya sıralanmış birçok kelimenin
 kulakta bırakacağı komik tesirden istifade
 etmek istemiştir. Umumiyetle yeni kelime-
 ler metinde az önce geçen veya geçecek
 olan dilde mevcut kelimeye uydurulmuş
 veya ona zıt olarak konulmuştur. Merca-
 tor 31 de *multiloquium* - çok konuşan'ın
 yanında *parumloquium* - az konuşan, Pse-
 udolus 301, *die caeca emere* (kelime kelime,
 kör günde) - krediye satın almak'ın yanında
oculata die vendere (kelime kelime, gözlü
 günde) - peşin parayla satmak, Truculentus
 489 da *oculatus testis unus* - bir göz şahidi,
auriti decem (kelime kelime, kulaklı on şa-
 hit) - on kulak şahidi. Plautus cümlelerinin
 içinde bir eğlence ve parodi havası yarat-
 mak için Yunanca kelimeler de kullanıyor.
 Miles 213 *Euage! Euschemel hercle astitit*
et comoedice! dulce = (yunanca *doulos*
 köle) Plautus'un yarattığı bir zarftır. Yine
comoedice - bir komedi oyuncusu gibi.
 Plautus burada lâtîn morfolojisine göre
 zarf haline konan Yunanca bir kelimenin

bırakacağı komik tesirden istifade ediyor. Bazı yerlerde de cümlelerin içinde yunanca kelimeler vardır, bu da Yunanca bazı kelimelerin halk diline bile girdiğini gösteriyor. Trinummus 419 argentum oikhetai - paraya ihtivacı var. Trucuentus 557 eicitur hekso - dışarı atılır. Askerler Yunan yemini yaparlar: Ma ton Apollon - Apollon hakkı için.

Plautus'un yeni komedi şairlerinde bulmadığı, yalnız kendine has olan tarafı, işte bu zengin kelime hazinesi, büyük bir komik yaratma kabiliyeti olan zengin, akıcı Lâtinedir.

Tercümede esas tutunan metin Oxford metnidir. Yalnız aşağıda gösterilen birkaç yerde ayrılınmıştır.

Miles Gloriosus'un tercümesinde Oxford tabından ayrılan yerler:

<i>Mısra Oxford tabında</i>	<i>Tercümesi verilen</i>
308 I laec sum	Ilea ex suo 'sese
657 Tu quidem o · nis moris ad venustatem vicet.	Tui quidem o · nis moris ad venusta'em vigent.
799 Auris vt, . . .	Au · is · utor Pa. Ubi docu · oris conveniam illi m atque · anulum, (Brix - Köhler'in ilâvesi)
824.. demisit.. nardini amphoram cellarius	Dum misit nardum in amp · horam cellarius,

894 Mala mille meros
1025 Mi. Quo pacto hoc
 ilium appelli

Mala mulier mers est.
Mi. Quo pacto. Ilium accedē
 velisut ferrem abs te con-
 siliū.

Velis, id fero ad te
 consiliū

BIBLIOGRAPHI:

Leo Geschichte der Römischen Litteratur

Bickel Römische Litteratur

Schenz - Hosius Geschichte der Römischen Litteratur

Croiset Histoire de la Littérature grecque

Pléssis La poésie latine

Lejay Plaute

Albert Grenier Le génie romain dans la religion,
 l'art et la pensée.

PALAVRACI ASKER

(MILES GLORIOSUS)

4

1

I. ÖZET

Bir asker kapatmasını Atina'dan kaçıtır, Ephesos'a getirir. Kadına tutkun adamın kölesi, bir vazife ile uzakta bulunan efendisine bu haberi ulaştırmak ister. Ama denizde esir edilir, o askere hediye olarak verilir. Köle efendisini Atina'dan çağırır. Sevgililerin gizlice buluşabilmeleri için iki evin araduvvarına bir delik açar. Yandaki çatıdan bir gözcü onları görür. Gülünç buluşlarla bu kadın bir başkası imiş gibi gösterilir, asker alaya alınır. Aynı zamanda Palaëstrio, komşu ihtiyarın karısının onunla evlenmek istediğini söyliyerek, askeri, kapatmasını geri göndermeğe kışkırtır. Budala asker kendiliğinden, kadına geri dönmesi için valvarır, onu hediyelere boğar. Kendisi de ihtiyarın evinde yakalanarak zamparaların hakettiği cezayı çeker.

II. ÖZET

Genç bir Atinalı ile bir kadın birbirini deli gibi severler. Genç adam bir vazife ile vatanından ayrılıp Naupactos'a gider. Bir

asker, kadının peşine düşer, onu zorla Ephesos'a getirir. Atinalının kölesi efendisine vakayı bildirmek için denize açılır. Esir edilir, hediye olarak o askere verilir. Efendisine Ephesos'a gelmesi için yazar. Genç adam hemen oraya koşar. Babasının konuk doslarından olan bitişik eve misafir olur. Köle, sevgililer gelip geçebilsinler diye ara duvara bir delik açar. Bir yalan uydurur: kadının bir ikiz kardeşinin geldiğini söyler. Ev sahibi, askeri kötü vaziyetlere sokmak için korunuklarından bir kadını onun emrine verir. Asker tuzığa düşürülür, evlenmeği umar, kapatmasını geri gönderir, zampara olduğu için dayak yer.

KİŞİLER

·PYRGOPOLINİCES, Asker
ARTOTROGUS, Asalak
PALAESTRİO, Köle
PERİPELECTOMENUS, İhtiyar
SCELEDRUS, Köle
·PHILOCOMASİUM, Kadın 4
·PLEUSİCLES, Genç adam
LUCRİO, Küçük bir köle
ACROTELEUTİUM, Yosma
MILPHİDİPPA, Hizmetçi
KÖLELER
BİR UŞAK
CARİO, Aşçı
MUHAFIZLAR

Vaka Ephesos'ta geçer.

I. PERDE

PYRGOPOLİNİCES ARTOTROGUS MUHAFIZLAR

PPRGOPOLİNİCES — Dikkat edin ha! kalkanın pırıl pırıl yansın, açık gökteki gün ışıklarından daha parlak olsun: günü gelip cenk başlayınca, cephelerde düşmanın gözlerini kamaştırсын istiyorum [1]. (*kamasını eline alır*) Ben de bu kamacığımı, sızlanıp ümitsizliğe düşmesin diye teselliye uğraşıyorum, çünkü ne zamandır, onu boş yere yanımda taşıyorum; halbuki düşmanın pastırmasını çıkarmak için yanıp tutuşuyor zavallı! Ama bu Artotrogos da nerede?

ARTOTROGUS — Burada. Cesur, bahtlı, kiral gibi güzel adamın yanında. Mars, ne kendi kahramanlıklarını söylemeğe yeltenebilir, ne de onları seninkilerle karşılaştırmaya.

Py. — Şu Neptunus'un torunu Bumbomakhides Clutomestoridysarchides'in [2] komutanlık ettiği Curculio [3] ovalarında kurtardığım adam değil mi bu Mars?

Ar. — Evet hatırlıyorsunuz, altın silâhlı adamı söylemek istiyorsun, hani rüzgârın

yapacakları çatı samanlarını savurduğu gibi, ordularını bir solukta dağıtıvermişti.

Py. — Yok canım, bunlar bir şey değil!

Ar. — Herakles hakkı için, doğrusu, ötekilerin yanında, tınlar gerçekten bir şey değil. (halka) Hani şu hiç yapmadıklarının yanında. Bu adamdan daha yalancı, daha palavracı biri bulunabilirse, bulana kendimi verir, esiri olurum. Yalnız bir şey var: evinde nefis, nefis yağa bulanmış zeytin yenir.

Py. — Hey neredesin?

Ar. — Buradayım. Ya Hindistan'da, Polydeukes hakkı için, filin kolunu bir yumrukta nasıl da kırmıştın?

Py. — Ne, kolunu mu?

Ar. — Yani, şey demek istemiştin, oyluk kemiğini.

Py. — Hem de şöyle bir vuruvermiştim!

Ar. — Ya bir de var kuvvetinle vursaydın? Polydeukes hakkı için, filin derisini bağırsaklarını, kemiklerini deler de geçerdin.

Py. — Bırakalım şimdi bunları.

Ar. — Herakles hakkı için, kahramanlıklarını anlatmağa lüzum yok, bunları bilirim. (halka) Bütün bu bahtsızlıklara midem sebep: dişlerim dişlek olmasın diye, kulaklarım her duyduğunu yutmalı, herif ne derse bağ sallamıyalım.

Py. — Ne diyordum?

Ar. — Ha, ne demek istediğini çoktan biliyorum: Herakles hakkı için doğru, böyle olduğunu hatırlıyorum.

Py. — Neyi hatırlıyorsun ?

Ar. — Ne olursa olsun, canım !

Py. — Sende ... şey var mı ?

Ar. — Yazı tahtasını istiyorsun değil mi? Var, yazı kalemi de var.

Py. — Zihnini benim zihnime ne de güzel uyduruyorsun !

Ar. — Senin âdetlerini iyice tanıyıp bütün arzularının uzaktan kokusunu almalı değil miyim ? Benim başka işim gücüm ne ?

Py. — Hatırlıyor musun ... ?

Ar. — Hiç hatırlamaz olur muyum ? Yüz elli Kilikyada, yüz Scytholatronia'da [5], otuz Sardunyalı [6], altmış da Makedonyalı : işte bir günde öldürdüğün adamlar.

Py. — Ne kadar ediyor bunların hepsi ?

Ar. — Yedi bin.

Py. — O kadar olmalı.

Ar. — Hiçbir yere yazmadım ama, hatırımda tutarım.

Py. — Polydeukes hakkı için hafızan kuvvetli.

Ar. — Etli yemekler hafızamı kuvvetlendirir.

Py. — Şimdiye kadar yaptığın gibi devam edersen, her zaman yemek bulursun, seni hep masama alırım.

Ar. — Ya Kapadokya'dakiler! kaman körleşmeseydi, beş yüz adamı bir vuruşta öldürüverecektin hani!

Py. — Ah, kötü piyedalerdi bunlar, onun için yaşamalarına izin verdim.

Ar. — Söylemeğe lüzum var mı? Pyrgopolinices, yeryüzünde bir tanesin, senin kahramanlık, güzellik ve başarılarınla kimse baş edemez; Bunu bütün dünya biliyor. Bütün kadınlar abayı yakmış sana. Hakları da yok değil hani! O kadar yakışıklısın ki! Hattâ dün beni eteğimden yakalamazlar mı?

Py. — Ne dediler sana?

Ar. — «Bu, Akhilleus'mu [7]?» diye soruyorlardı bana. «Hayır, dedim, ama onun kardeşi». O zaman biri: «Ama Castor hakkı için [8] güzel adam, hem de kibar!» dedi. «Bak bukleleri de ne kadar yaraşıyor! Beraber yaşadığı kadınlara ne mutlu!»

Py. — Sahiden böyle mi söylüyorlardı?

Ar. — Bugün seni, dinî bir merasimde geçirir gibi, önlerinden geçirmem için ikisi az mı yalvardı?

Py. — Çok güzel bir adam olmak da büyük bahtsızlıkmış!

Ar. — Ne yapalım olmuş bir defa! Çok can sıkıcı bu kadınlar canım, seni görebilmek için yalvarıyor, peşimi bırakmıyorlar, rica ediyorlar, seni yanlarına götürmemi istiyor.

lar, o kadar ki artık işlerinle uğraşmıyavekit kalmıyor.

Py. — Dün, buraya, yazı tahtasına adlarını yazdığım ücretli askerlerin parasını ödemek için, pazar yerine gitme zamanı geldi sanırım. Çünkü kiral Seleukos [9] kendisine ücretli askerler toplamam için, benden pek çok rica etmişti. Bugün kralın işi ile uğraşmağa karar verdim.

Ar. — Haydi gidelim o halde.

Py. — Muhafızlar, peşimden gelin.

II. PERDE

I. SAHNE

Öndeyiş

PALAESTRİO – Beni dinlemek lûtfunda bulunursanız, size bu konuyu anlatmak iyi-liğinde bulunacağım. Ama dinlenmek istemiyen varsa, dışarı çıksın, yerini dinlemek istiyene bıraksın. Mademki bu eğlence yerine bunun için geldiniz, şimdi size oynayacağımız komedinin konusunu ve adını söyleyeceğim. Bu komedinin adı Yunanca Alazon'dur, biz ona Lâtince gloriosus (övüngen) diyoruz. Bu şehir Ephesos'tur. Buradan pazar yerine giden asker de benim efendimdir. Yalan, düzen dolu, övüngen. utanmaz, pis, zamparanın biri. Kendine bakarsan, bütün kadınlar peşinde koşar, aslında, gezdiği, yürüdüğü yerlerde elâlem maskarasıdır. Bura yosmalar, dudakları ile ona işaret eder gibi yaparlar ama, çoğu dudak büker. Ben bunun yanında uzun zamandan beri kölelik etmiyorum. Size, önce kölesi olduğum adamın yanından, nasıl

olup da bunun eline düğüğümü anlatmak isterim. Dikkat edin, hikâye buradan başlıyor: Atina'da çok iyi, genç bir efendim vardı. Tam mânasiyle Atinalı bir kadının kızını seviyordu, kız da ona mukabele ediyordu. Sevginin en iyisi de budur ya neyse! Genç adam mühim bir devlet işi yüzünden Naupactos'a gönderildi. Bu sırada bu asker tesadüfen Atina'ya geldi. Efendimin sevgilisine sokuldu, garapla, süslerle zengin yemeklerle annesinin gönlünü yapmağa çalıştı. Böylece bu aracı kadının evinin dostlarından oldu. Fırsat bulur bulmaz da bu aracıya, yani efendimin sevgilişinin annesine güzel bir oyun oynadı. Annesinden gizli kızı bir gemiye kaçırdı, zorla Ephesos'a getirdi. Efendimin sevgilişinin Atinadan kaçırıldığını duyar duymaz, çarçabuk bir gemi buldum, Naupaktos'ta bulunan efendime vakayı haber vermek için gemiye bindim. Denize açılınca tanrıların istediği oldu: korsanlar bindiğim gemiyi esir aldılar, görmeğe gittiğim efendimle buluşmadan işim bitti. Beni esir eden adam bu askere hediye olarak verdi, o da beni evine götürdü. Bir de ne göreyim? Atina'daki efendimin sevgilisi orada değil mi? O da beni görünce konuşmuyayım diye gözleriyle işaret etti. Sonra, fırsat bulunca, bana başına gelenleri anlattı. Ah, dedi. Bu evden Atina'ya

bir kaçabilsem ben! Atina'daki efendini hâlâ unutmadım, bu adamı görmiyormuyum domuz görmüşe dönüyorum, öylesine nefret ediyorum,, dedi. Ben de kadının fikrini öğrenince bir yazı tahtası aldım. Atinada olan sevgilisi efendime buraya gelmesini yazarak mühürledim ve, gizlice efendime teslim edilmek üzere bir tüccara verdim. Efendim haberi hoş görmedi; çünkü hem geldi, hem de şuracıkta babasının konuk-dostu sevimli bir ihtiyarın evine misafir indi. İhtiyar sevdalı misafiri için elinden geleni yaptı, bizi yardımları, nasihatları ile teşvik etti imdadımıza koştı. Böylece ben de, içerde sevgililer buluşabilsinler diye, güzel bir dolap çevirdim: askerin kapatmasına verdiği, ondan başka kimsenin ayak basmayacağı odanın duvarını, kadın gizlice öteki eve geçebilsin diye, deldim. Bunu ihtiyar da biliyor: zaten bu fikri o verdi. Benim beş para etmez bir kapı yoldaşım vardır, asker kapatmasını gözetlemek için, onu bekçi yaptı. Biz alaylı oyunlar, ustaca hilelerle onun gözünü kör edeceğiz. Onu öyle bir hale koyacağız ki gördüğünü görmeyecek. Sakın yanılmayın, bu kadın bugün sıra ile hem burada (askerin evini gösterir) hem de orada (ihtiyarın evini gösterir) görünecek. İkisi de aynı kadın ama, başkası imiş gibi davranacak. Böylece kadının bekçisine oyun edeceğiz.

Aman, sevimli ihtiyarın kapısı gıcırıyor, ta kendisi. İşte, sevimli ihtiyar dediğim bu.

II. SAHNE

PERIPLECTOMENUS PALAESTRIO

PERİPELECTOMENUS — Herakles hakkı için, bundan böyle çatının üzerinde göreceğiniz yabancının ayaklarını kırmazsanız, böğürlerinizi kayışa döndüreceğim. Komşular evimde ne olup bittiğine her zaman şahit. Çatı aralığından [10] içerisini gözlerler. Şimdi hepinize emrediyorum: askerin evinden çatımızın üstünde, Palaestrio'dan başka kimi görürseniz, sokağa fırlatın. İster tavuk, ister kumru, ister maymun kovalıyorum desin, öldüresiye dövmezseniz, kedinizi ölmüş bilin, öylesine dövün ki, aşıklık oyunu oynayıp yasağa karşı gelemesin [11], gayret edin de evde aşık kemiksiz sofraya otursun.

PALAESTRIO, kendi kendine. — İğittliğime göre, bizim uşaklar burada işler becermişler, bunun için ihtiyar, kapı yoldaşlarımla aşık kemiklerini kırmayı emretti, ama bunlardan beni ayırdı. Başkalarına ne yaptığı umurumda bile değil doğrusu! Yanına gideyim bakalım.

Pe. — Bu gelen Palaestrio değil mi?

Pa. — Ne var ne yok, Periplectomenus?

Pe. — Hani kimi görmek istersin deselerdi şu dakikada senden fazla görmeği, raslamayı istediğim kimse bulamazdım.

Pa. — Ne oldu? Uşaklarımızla ne yaptırdı edip duruyorsun?

Pe. — Mahvolduk.

Pa. — Ne var?

Pe. — Foyalar meydana çıktı.

Pa. — Hangi foyalar meydana çıktı.

Pe. — Az önce uşaklarınızdan bilmem hangisi, çatıya çıkıp çatı aralığından evimizin içersine bakmış, Philocomasium'le misafirimi öpüşürken görmüş.

Pa. — Kim bunu gören?

Pe. — Kapı yoldaşın.

Pa. — Ama hangisi?

Pe. — Bilmem, öyle hızla, öyle çabuk çekiliverdi ki...

Pa. — Bana kalırsa . . mahvoldum!

Pe. — Kaçarken bağırdım : «Hey! çatıda ne işin var senin! dedim. «Maymun kovalıyorum» dedi, kaçtı, gitti.

Pa. — Bahtsız başıma gelenlere bak, bir de beş para etmez bir hayvan yüzünden ölmem gerekecek. Ama Philocomasium hâlâ daha orada mı?

Pe. — Ben çıkarken orada idi.

Pa. — Hemen git söyle ona, sevdası yüzünden, bütün kölelerin, hepimizin darağacıyla dost olmasını istemiyorsa, hiç dur-

madan bize gitsin de uşaklar onu evde görsünler.

Pe. — Bunu çoktan söyledim. Başka bir diyeceğin yoksa, .

Pa. — var, var, gunu da söyle : kadınlığını hiç elden bırakmasın. Sanatından, usullerinden sakın ayrılayım demesin.

Pe. — Nasıl?

Pa. — Onu burada gören adamı dil döküp, kendini görmediğine ilna etsin, Burada yüz defa görülse bile, inkâr etsin. Kadın milleti değil mi, surat, çene, hıyanet kötülük, küstahlık, kendine güven, hile dedin mi, hepsi vardır onda. Biri onu suçlandırırsa, bir yemin basarak üste çıksın. Onda yalan dolan, yapmacık, onda yalan yeminler, onda hile, onda tatlı hareketler, onda aldatmalar oooh, ne ararsan bulunur, sanki cebinde hazır [12]. Çünkü bir kadın ne kadar az kötü olursa olsun, başkasına muhtaç olmaz. Evinde her şeyi, her fena hareketini örtecek tuzu biberi bulunur[13].

Pe. — İçerde ise bunları ona bildiririm. Ama Palaestrio, neler kurup duruyorsun içinden?

Pa. — Sus biraz! Bütün aklımı başıma toplayıp düşünmekle meşgulüm ; ne yapayım ben şimdi? Onları düşünürken gören kapı yoldaşımı, gördüklerini görmiyecek hale koymak için ne düzenler kurayım?

Pe. — Sen araya dur, ben biraz uzaklaşayım. (Ona bakarak) Şuna bakın hele! Alın, endişeyle, düşünceyle karışmış nasıl oturuyor! Parmaklariyle göğsüne vuruyor, sanki kalbini göğsünden çekip çıkaracak. İşte döndü? sol elini sol kalçasına koymuş sağ elinin parmaklariyle hesap yapıyor. Sağ kalçasını düğüyor, ne kadar da hızlı vurdul! Yok, ne yapacağını pek kestiremiyor, parmaklarını çıtırdatıyor, endişe içinde, yerinde duramıyor. Şimdi de başını sallıyor: yok, aklına geleni beğenmedi. Düşündüğünü iyice pişirmeden söyleyecek. (*Palaestrio elini çenesine dayar*). Şimdi de inşaatla meşgul, çenesinin bir sütuna dayadı. Tanrı cezasını versin böyle inşaatın! Duyduğuma göre iki bekçinin, yanında her dakika nöbet beklediği tağralı bir sair [14] elini çenesine böyle dayamış. Aferin ne kadar da güzel kalktı! Hem bir köle hem de bir komedi oyuncusu gibi. İstediklerini elde etmeden bugün içi rahat etmeyecek. Buldu galiba. Havdi iş başına! Aç gözünü, sırtın sopadan alaca bulaca, yatakta çırpınıp durmak istemezsen, uykuya teşne olma. Hey, sana diyorum, sütçü beygiri kılıklı [15]. Sana söylüyorum. Palaestrio, uvan diyorum, uykuyu bırak diyorum, sabah oldu diyorum.

Pa. — İştittim canım!

Pe. — Görmüyor musun, düşman kar-

zıda, sırtın kuşatılmak tehlikesinde. Düşün, müdafaa için esas ve yardımcı kuvvetlerini topla. Salına salına değil, çabuk ol! Başka bir yoldan önünü çevir, ordunu bir geçitten geçirerek düşmanı sar, muhasaraya zorla. Bizimkiler için karakollar kur. Düşmanları yiyecekten mahrum et. Öyle bir yol bul ki, düşmanın erzakı ve yiyeceği, hiç zarar görmeden, sana ordularına kadar gelebilsin Haydi bağla iş! Geciktirmeğe gelmez bu iş! Bul, yarat; çabuk dumanı tüten bir fikir ver. Gördüklerini görmesin, olanlar olmamış olsun. (*Seyircilere*) Bu adam büyük bir işe giriyor. Büyük surlar tahkim ediyor; (*Palaestrio'a*) bu işi tek başıma üzerime alıyorum dersin, düşmanları püskürteceğimize emin olabiliriz.

Pa. — Evet, üzerime alıyorum.

Pe — Ben de istediğin şeyi elde edeceksin diyorum.

Pa. — Jupiter senden razı olsun.

Pe. — Fikirlerini bana bildirmek ister misin?

Pa. — Seni tuzak kurduğum yerlerden geçirirken sakın, ağzını açma. Plânlarımı benim kadar bilmelisin.

Pe. — Bana güvenebilirsin [16]

Pa. — Efendimin derisi bir fil derisidir hani kendisi de tavşandan daha akıllı değildir.

Pe. — Bilirim.

Pa. — Şimdi niyetim, çevireceğim dolap şu: diyeceğim ki, Philocomasium'un iki süt damlası gibi kendine benziyen ikiz kardeşi, Atinadan sevgilisiyle birlikte buraya gelmiş, senin evinde misafir olmuşlar.

Pe. — Aferin, fevkalâdel

Pa. — Kapu yoldaşım, askerin yanında kadını bir başkasiyle öpüşmekle suçlandırırsa, ben de ona karşılık, kapı yoldaşımın sevgilisi ile kucaklaşıp öpüşen öteki kız kardeşi gördüğünü iddia ederim.

Pe. — Asker bana sorarsa, ben de aynı şeyi söylerim.

Pa. — Ama biribirlerine çok benzediklerini söylemeği unutma sakın. Asker sorunca şaşırmasın diye Philocomasium'un da kulağını bükmeli.

Pe. — Çok ustaca bir hile bu. Ama, ya asker ikisini birden görmek isterse ne yaparız ?

Pa. — Orası kolay. Atlatmak için otuz türlü sebep bulunabilir: evde yok, gezmeğe gitti, uyuyor, süsleniyor, yıkanıyor, kahvaltı ediyor. İçki içiyor, meşguldür, mümkün değil, serbes değil, bunun gibi istediğin kadar. Yeter ki, ilk iş kadının uyduracağı yalanlara onu inandırabilelim.

Pe. — Doğru söylüyorsun.

Pa. — O halde sen evine git. Kadın orada

ise, ona bunları söyle, vaziyeti bildir, hemen eve git de. Plânlarımızı iyi tatbik etmesi için uydurduğumuz ikiz kardeşler masalını anlat.

Pe. — Onu sana ustaca usta edip göndereceğim. Başka bir isteğin var mı?

Pa. — Hayır, yalnız git içeri sen.

Pe. — Gidiyorum.

Pa. — Ben de eve gideyim, belli etmeden, bugün maymun kovalıyanın hangi kapı yoldaşım olduğunu arayıp bulayım. Çünkü o, nasıl olsa bir arkadaşına efendisinin sevgilisini anlatmadan olamamıştır, komşu evde bir başka gençle öpüşürken gördüğünü söylemiştir. Onun huyunu kendimden bilirim: «tek başıma bildiğim şeyi içimde saklıyamam.» Göreni bulursam hücumu geçerim; her şey hazır, kuvvet kullanarak hücumu geçip adamı esir almalı. Bulamazsam, bir av köpeği gibi koklıya koklıya, tilkinin izini buluncaya kadar giderim. Kapımız gıcırıyor, lâfı değiştirmeli, çünkü çıkan kapı yoldaşım, Philocomasium'un bekçisi.

III. SAHNE

SCELEDRUS PALAESTRİO İKİ KÖLE

SCELEDRUS — Bugün çatıda gezerken rüya görmüyorduksam, kalıbımı basarım ki Polydeukes hakkına, efendimizin sevgilisi

Philocomasium bitişik komşuda başına ceza arıyordu.

PALAESTRİO — Konuşulurken işittiğime göre, o öpüşürken görmüş.

Sc. — O da kim?

Pa. — Kapı yoldaşın.. Ne var ne yok, **Sceledrus**?

Sc. — Sen misin **Palaestrio**? Çok sevindim seni gördüğüme.

Pa. — Ne var, bir şey mi oldu? Anlat bana.

Sc. — Korkarım ki..

Pa. — Neden korkuyorsun?

Sc. — Korkarım ki, bugün, bütün köleler büyük belâlara işkencelere atılacağız.

Pa. — Sen tek başına atıl, benim öyle atlamalarla, zıplamalarla işim yok.

Sc. — Bu gün bizde olup bitenlerden haberin yok galiba.

Pa. — Ne oldu?

Sc. — Edepsizce işler oldu.

Pa. — Sen kendi kendine bil, sakın bana söyleme, öğrenmek istemiyorum.

Sc. — Yok, sana söylemeden yapamıyacağım. Bugün şunların çatısı üzerinde bizim maymunu kovalıyordum.

Pa. — **Polydeukes** hakkı için, **Sceledrus**, demek beş para etmez bir adam, olmadık bir maymunun peşine düşmüş.

Sc. — Tanrılar cezanı versin senin.

Pa. — Senin verseler daha iyi . . Eee, mademki bağladın, söyle bakalım.

Sc. — Sırf tesadüfen, komşunun çatı aralığından içeri baktım. Orada Philocomasium'u tanımadığım bir genç ile öpüşürken görmüyeyim mi ?

Pa. — Ne kötü şeyler söylüyorsun. Sceledrus? [17]

Sc. — Hiç şüphesiz gördüm.

Pa. — Sen mi ?

Sc. — Ta kendim, bu iki gözlerimle.

Pa. — Haydi oradan, sözlerin doğruya bezemiyor, görmedin.

Sc. — Gözlerimde çapak mı var? 4

Pa. — Bunun için hekime baş vurman daha doğru, ama, tanrılar yardımcın olsa bile, bu masalı önüne geldiğin yerde ağzından kaçırmasan daha iyi edersin. Yoksa bu yüzden başına, ayaklarına iş açarsın. Çünkü o budala dilini tutmazsan, senin için her iki halde de ölüm hazır.

Sc. — Nasıl, her iki halde de?

Pa. — Söyliyeyim: önce, Philocomasium'u haksız yere suçlandırırsan, kendini ölmüş bil, sonra, eğer bu doğru ise, onun bekçisi olduğun için yine kendini ölmüş bil.

Sc. — Başıma gelecekleri bilmiyorum, ama, bildiğim bir şey var: onu orada gördüm..

Pa. — Daha ısar edecek misin? sersem!

Sc. — Gördüğümünden başka bir şey söylemiyorum ki sana. Hattâ şimdi bile komudadır.

Pa. — Ne? Evde değil mi?

Sc. — Git içeri de kendin bak. Çünkü artık kimsenin sözüme inanmasını istemiyorum.

Pa. — Ben de öyle yapacağım.

Sc. — Seni burada bekliyorum. hem de tuzak kuracağım, bakalım bizim kısrak çayırdan dönecek mi? (*kendi kendine*) Ne yapayım ben şimdi? Asker beni bekçi koymuştu. Şimdi haber verseem, mahvoldum, sussaam, iş ortaya çıkarsa yine mahvoldum. Kadından daha kötü, daha küstah bir şey var mı şu dünyada? Ben çatıda iken o, misafiri görmek için evden dışarı çıkmış. Polydeukes hakkı için, suç işledi küstah! Asker duysa, Herakles hakkına bütün evi ve (*kendini gösterir*) bu fakiri dar ağacında sallandırır. Herakles hakkı için kötü bir ölümle ölmektense sesimi kısacağım. Hem kendini sağa sola satan kadını ben nasıl koruyabilirim canım?

Pa. — Hey Sceledrus, Sceledrus, yeryüzünde senden daha küstah bir adam var mı? Tanrıların düşmanlığını, hiddetini kim senden daha çok hak eder?

Sc. — Ne var?

Pa. — Hiç olmadık şeyleri gören gözlerini oydurayım mı senin?

Sc. — Nasıl hiç olmadık?

Pa. — Senin canına karşılık kurtlu ceviz bile vermem.

Sc. — Ne oldu?

Pa. — Bir de ne oldu diye mi soruyorsun?

Sc. — Ne diye sormıyacak mısın yani?

Pa. — O geveze dilini dibinden keseyim mi senin?

Sc. — Neden kesecekmisün?

Pa. — Bir başkasiyle öpüşüp kucaklaşırken gördüm dediğin Philocomasium işte evinde.

Sc. — Güpgüzel peynir dururken senin delice [18] yemene de şaşmalı doğrusu.

Pa. — Neden?

Sc. — Gözleri karartır da ondan.

Pa. — Serseri, senin gözlerin kararmamış, büsbütün kör olmuş; çünkü onu evde gördüm.

Sc. — Nasıl, evde mi?

Pa. — Herakles hakkı için evde.

Sc. — Haydi oradan, beni oyuncak ettin.

Pa. — Ellerim kirli o halde.

Sc. — Neden?

Pa. — Çamurla oynuyorum demektir de ondan.

Sc. — Boynun devrilsin senin!

Pa. — Gözlerini, sözlerini çevirmezsene,

seninkinin devrileceğine söz veririm (kapı gıcırda) Kapımız gıcırıyor.

Sc. — Ben bu kapıyı tuttum; bu kapıdan başka onun geçebileceği bir yer de yok.

Pa. — O bizim evde zaten. Sceledrus bilmem seni hangi şeytan dürtüyor.

Sc. — Ben kendi kendime görür, kendi kendime hüküm verir, en çok da kendi kendime inanırım. Hiç kimse beni, onun bu evde bulunduğunu düşünmekten alıkoymaz. Farkıpa varmadan elimden kaçmasın, burada önüne geçeyim.

Pa., halka. — İşte, elime düştü. Şimdi onu siperinden atacağım. (Sceledrus'a) Şeş beş gördüğünü itiraf ettireyim mi sana?

Sc. — Ettir bakalım.

Pa. — Kafanda akıl diye bir şey olmadığını, gözlerinin görmediğini de..

Sc. — Razıyım..

Pa. — Efendinin kapatması burada di-yordun değil mi?

Sc. — Hattâ içerde bir başkasiyle öpüş-tüğünü bile iddia ediyorum.

Pa. — Bizim evden oraya hiçbir yolun olmadığını biliyor musun?

Sc. — Biliyorum.

Pa. — Çatı aralığından başka ne bir teras, ne bir bahçe olmadığını da biliyor musun?

Sc. — Evet.

Pa. — O halde kadın evde ise, bu evden çıktığını görürsen, kızılık sopasını hakettin mi?

Sc. — Ettim.

Pa. — Sen bu kapıyı tut. Sakin gizlice buradan kaçıp öteki eve geçmesin.

Sc. — Benim niyetim de bu.

Pa. — Şimdi onu, senin karşında, bu yolda, iki ayağının üstünde göstereceğim.

Sc. — Peki göster.. (kendi kendine) acaba ben gördüklerimi gördüm mü, yoksa onun dediği gibi kadın evde mi, doğrusu bilmek istiyorum. Çünkü benim gözlerim var, başkasının ki ne ihtiyacım yok, ama, ona burada hep iyi muamale ederler. O, kadının en yakınıdır. Yemeğe ilk o çağırılır, et ilk ona verilir; zaten buraya geleli iki üç yıl oldu aşağı yukarı, usaklar arasında ondan iyi muamele göreni de yok. Neyse, şimdi işimle uğraşayım, kapıyı bekliyeyim. Dikileyim şuraya. Ben burada iken, Polydeukes hakkı için, kimse beni aldatamaz.

IV. SAHNE

PHILOKOMASİUM PALAESTRİO SCELEDROS

PALAESTRİO — Nasihatları unutma sakın.

PHILOKOMASİUM — Bu kadarı da fazla doğrusu.

Pa. — Yeteri kadar düzenbaz değilsin, diye korkuyorum.

Ph. — İstersen on tane getir, bende öyle düzenler varki, bana da yeter onlara da. Hiç kötü olmıyana kötünün kötüsü olmağı öğreririm. Şimdi sen düzeni kur, ben biraz uzaklaşayım senden.

Pa. — Ne diyorsun, Sceledrus?

SCELEDRUS — İşimle uğraşıyorum, ama kulaklarım var, söyle. (Ellerini birini koyuvermemek ister gibi yukarı kaldırır).

Pa. — Şehrin kapısı dışında, ellerin havada çarmıha gerildiğin zaman, bence, işte tam bu vaziyette öteki dünyayı boyliyacaksın.

Sc. — Niçin?

Pa. — Soluna bak. Kim bu kadın?

Sc. — Ölmez tanrılar hakkı için, efendimin kapatması.

Pa. — Polydeukes hakkı için, ben de öyle sanıyorum. Haydi bakalım, artık ne zaman gönlün dilerse..

Sc. — Ne vapavım?

Pa. — Çabuk, ölüme hazırlan.

Ph. — Benim gibi melek kadar mâsum bir kadını yok vere en kötü bir hareketle suçlandıran o köle de nerede?

Pa. — Nah, ıst bu, sana söylediklerimi bana o söyledi.

Ph. — Serseri, beni komşuda öpüşürken gördüğünü sen mi söyledin?

Pa. — Hem de bir başkasiyle, dedi.

Sc. — Herakles hakkı için doğruyu söyledim.

Ph. — Sen mi gördün?

Sc. — Hem de, Herakles hakkı için, bu gözlerimle gördüm.

Ph. — Bence, gördüklerinden fazlasını gören o gözlerin oyulacak.

Sc. — Herakles hakkı için, gördüklerimi görmekten kimse beni alıkoyamaz.

Ph. — Bu aptalla konuşmak hem akılsızlık. Polydeukes hakkı için başını kopartacağım.

Sc. — Tehdide başlama: bilirim benim mezarım darağacı olacak. Babam, babamın babası, babamın dedesi, dedemin dedesi hep orada yatarlar. Senin tehditlerinle gözlerim oyulacak değil ya! (*Palaestrio*'ya) *Palaestrio*, azıcık konuşmak istiyorum seninle. Yalvarırım sana; söyle: nereden çıktı bu kadın?

Pa. — Evinden başka nereden çıkabilir?

Sc. — Evinden mi?

Pa. — Bana inanmıyor musun?

Sc. — İnanıyorum, inanıyorum, ama sen ol da şaşma; nasıl oldu da buradan oraya gidebildi canım? Çünkü bizde ne bir tarasa, ne bir bahçe, ne de demirsiz pencere var, bu muhakkak, ama onu içerde, orada gördüğüm de mahakkak.

Pa. — Serseri, ona suç bulmakta hâlâ daha devam ediyor musun?

Ph. — Kastor hakkı için, demek bu gece gördüğüm düğ yalan değilmiş.

Pa. — Ne gördün düğünde?

Ph. — Söyliyeyim: ama rica ederim dikkat edin: bu gece düğümde, güya ikiz kardeşim Atina'dan Ephesos'a sevdiği bir adamla beraber gelmiş, ikisi de buraya. komşunun evine misafir inmişler.

Pa., seyircilere. — Palaestrion'un düğü bu, (Philocomasium'a) Devam et.

Ph. — Ben, kardeşim geldiği için çok sevinçli idim, ama onun yuzünden büyük bir suç altında kalıyordum: çünkü, bir uşağım, şimdi senin yaptığın gibi, beni bir başka genç ile öpüşmekle suçlandırıyordu. Halbuki benim ikiz kardeşim sevgilisini öpüyormuş. İşte böyle, düğümde yanlış yalan yere suç altında kaldığımı gördüm.

Pa. — Düğünde gördülerinle, uyanırken başına gelenler şahiden birbirine uvuyor mu? Demek, Herakles hakkı için, düşün olduğu gibi çıktı. İçeri git de, dua et. Bana kalırsa, bunu askere söylemelisin.

Ph. — Hiç söylemez olur muyum? Yalan yere suç altında kal, bir de yapanı cezasız bırak, aaa, doğrusu hiç katlanamayacağım şey.

Sc. — Korkarım bir çam devirdim, zaten sırtım bir kaşınıyor. bir kaşınıyor ki..

Pa. — Ölmüş olduğunu biliyor musun?

Sc., kendi kendine. — Şimdi evde olduğu su götürmez, kapının önünde bekçilik ettiğim de su götürmez. Aman, o da nerede olursa olsun canım !

Pa. — Ama Sceledrus, onu öpüşürken gördüğünü sanmam, onun düşüne ne kadar da benziyor !

Sc. — Artık kendime inanayım mı, inanmıyayım mı bilmiyorum, gördüğümü sanıyordum, ama karar veriyorum ki görmemişim.

Pa. — Bana kalırsa. Herakles hakkı için, aklını başına almakta geç kaldın. İş efendinin kulağına giderse, öteki dünyayı boy-larsın bir güzel

Sc. — Artık şimdi anlıyorum, gözlerimin önünde hayaller dolaşıyor.

Pa. — Kadın hiç buraya girmediğine göre, besbelli bu iş çoktan olmuş.

Sc. — Katı hiç birşey söyleyemem, onu gördüğüm halde, görmedim.

Pa. — Budalalığın yüzünden, az kaldı, bizi mahvedecektin. Efendine yaranayım derken az daha canından oluyordun. Komşunun kapısı gıcırıyor, susmalı.

V. SAHNE

PHILOCOMASİUM PALAESTRİO
SCELEDRUS

PHILOCOMASİUM, evden çıkarken içeri seslenir. — Sunakta ateş yok, Ephesos'lu

Diana'ya sevinçle şükran ve senalarımı sunmak, Arabistan günlüğü ile güzel tütsüler yakmak istiyorum. Çünkü vahşi dalgaları üstünde uzun zaman çalkalandığım, Neptunus'un fırtınalı denizlerinden beni o kurtardı.

SCELEDRUS — Paläestrio, Palaestrio.

PALAESTRIO — Sceledrus, Sceledrus ne istiyorsun?

Sc. — Demin şu kapıdan çıkan kadın, efendimizin kapatması değil mi?

Pa. — Herakles hakkı için sanırım o. Ama, gel de şaşma, o ise, buradan nasıl geçebildi canım?

Sc. — () olduğundan şüphemi ediyorsun?

Pa. — Kim bilir? Ona benziyor.

Sc. — Yanına yaklaşalım, seslenelim. Hey, bu da nesi, Philocomasium? Senin bu evle ne alışverişin var? Burada işin ne? Şimdi bir de susuyorsun. Sana söylüyorum.

Pa. — Polydeukes hakkına, kendi kendinle konuşuyorsun: onun sana cevap verdiği falan yok.

Sc., *Philocomasium'a*. — Sana söylüyorum. Komşularda sürten, kötülöklere bulanmış yüz karası!

Ph. — Kiminle konuşuyorsun?

Sc. — kiminle konuşacağım? seninle konuşuyorum.

Ph. — Sen de kimsin? Benden ne istiyorsun?

Sc. — Bana kim olduğumu soruyorsun ha?

Ph. — Bilmediğim şeyi niçin sormuyacak mıyım?

Pa. — Bunu tanıımıyorsan, ya ben kimim?

Ph. — Kim olursan ol, mendeburun birisin, sen de o da.

Sc. — Bizi tanı mıyor musun?

Ph. — Ne seni, ne de onu tanıyorum.

Sc., *Palaestrio*'ya. — korkuyorum ki

Pa. — Neden korkuyorsun?

Sc. — Korkarım, biz kendimizi bir yerlerde kaybetmiş olmalıyız. Çünkü dediğine göre bu kadın ne seni tanıyormuş ne de beni.

Pa. — Anlamak istiyorum, *Sceledrus*, biz biz miyiz, yoksa bir başkası mı? Sakın Komşulardan biri haberimiz olmadan bizi değiştirmiş olmasın?

Sc. — Ama bu benim.

Pa. — Bu da benim canım. (*Philocomasium*'a) güzelim, sen başına dert arıyorsun, sana söylüyorum, hey, *Philocomasium*!

Ph. — Sizi cinler mi çarptı nedir? Ben ne diye yanlış yere karmakarışık bir adla çağırıyorsunuz.

Pa. — Peki adın ne senin?

Ph. — Adım Adalet'tir. [19]

Sc. — Haksızlığın ta kendisisin. Sana yanlış ad koymuşlar, sen adalet değil

adaletsizlikisin. Benim efendime haksızlık ediyorsun.

Rh. — Ben mi?

Sc. — Sen ya!

Ph. — Ben ki, dün genç bir Atinalı olan sevgilimle beraber Atinadan Ephesos'a geldim

Sc. — Söyle bakalım, Ephesos'ta işin ne?

Ph. — İkiz kız kardeşimin burada olduğunu öğrendim. Onu aramağa geldim.

Sc. — Düzenbazın birisin.

Ph. — Hayır, Kastor hakkı için, sizinle konuştuğum için aptalın biriyim Gidiyorum.

Sc. — Gitmene izin yok.

Ph. — Bırak diyorum sana.

Sc. — Foyan meydana çıktı, bırakmam.

Ph. — Bırakma da bak, ellerimi bir indiririm yanağına, görürsün gününü.

Sc. — Hey baş belâsı, ne dikilip duruyorsun orada sen de tutsana öte yandan.

Pa. — Başıma iş açmağa hiç niyetim yok. Bu Philocomasium mu yoksa ona benzer bir başkası mı, ne bileyim ben?

Ph. — Bırakıyor musun, bırakmıyor musun?

Sc. — Yook, kendin tıpış tıpış gelmezsen, zorla, cebirle seni eve kaçıracağım.

Ph., *Peripelectomenus*'un evini göstere rek. — Ben misafirim burada : evim yok ki. (Askerin evini göstererek) bu evle de

hiç alıverişim yok. Sizin ne çeşit kimseler olduğunuzu ne bilirim, ne tanırım.

Sc. — Derdini mahkemede anlatırsın. Seni bırakmıyacağım, yok, bırakırsam (askerin evini göstererek) buraya gireceğine bana kati söz verirsen, başka.

Ph. — Kim olursan ol, bana yaptığına zorbalık derler. Söz veriyorum, bırakırsan istediğin yere gireceğim.

Sc. — İşte, bıraktım.

Ph. — Serbes olunca, ben de kaçarım. (*Peripletomenus'un evine girer*)

Sc. — Kadın değil mi, işte böyle yapar!

Pa. — Sceiedrus, kuşu elden kaçırdın. Bu efendimizin kapatmasından başka kimse olamaz. Bir iş yapmak ister misin, ama çabuk?

Sc. — Ne yapayım?

Pa. — Getir bana kamamı içerden.

Sc. — Ne yapacaksın onunla?

Pa. — Dosdoğru evlerine dalayım, içerde gördüğüm Philocomasium'la öpüşen adamın gırtlığına saplıyayım.

Sc. — Sence o mu?

Pa. — Hiç şüphesiz odur.

Sc. — Ama nasıl da rol yapıyordun!

Pa. — Git, kamayı getir.

Sc. — Hemen getiririm. (*İçeri girer*).

Pa. — Kadın kadar küstah, yaptığı işten emin ne bir atlı, ne bir piyade vardır. Ko-

nuşmasını her iki halde de ne kadar ustalıklarla idare etti! Kapı yoldayım zeki bekçisiyle nasıl da alay ettil! İki duvar arasında geçit olması da pek eğlenceli

Sc. — Hey Palaestrio, kamaya hacet yok.

Pa. — Ne için, ne var?

Sc. — Efendimin kapatması yatağında yatıyor.

Pa. — Nasıl, evde mi?

Sc. — Yatağında yatıp duruyor.

Pa. — Söylediğine bakılırsa, Polydeukes hakkı için, başının cazasını buldun.

Sc. — Ne için?

Pa. — Komşudaki kadına el uzattın da ouden.

Sc. — Herakles hakkı için, daha çok korkmağa başlıyorum.

Pa. — Ama bunun, içerde öpügürken gördüğün kızın ikiz kadeşi olmadığını hiç kimse iddia edemez doğrusu.

Sc. — Dediğin gibi onun kızkardeşi olduğu apaçık. Efendime işi açsaydım, ölümüne kıl kalmıştı.

Pa. — Aklın varsa dilini tut o halde. Bir köle söylediğinden fazlasını bilmeli. Senin işlerine burnumu sokmamak için buradan uzaklaşıyorum, komşuya gidiyorum, arap saçı gibi işler hiç hoşuma gitmez. Efendimiz gelir de beni ararsa, buradayım, beni çağırt.

VI Sahne

SCELEDRUS

PERIPLECTOMENUS

SCELEDRUS — Bu adamda sanki esir, köle değil! Efendisinin işlerine hiç aldırdığı yok! Bakayım uzaklaştı mı buradan? Muhakkak kadın burada, içerde, e-dedir. Çünkü az önce evde yatarken kendi gözlerimle gördüm. Şimdi bekçiliğe dikkat etmeli.

PERIPLECTOMENUS, içeri girerken, — Herakles hakkı için, bu adamlar şu komşu a-kerin köleleri beni erkek değil de kadın mı sanıyorlar? Benimle nasıl alay ederler? Dün misafirim ile birlikte Atinadan buraya gelen asil, hür soydan bir kadınla, misafirimle sokak ortasında alay etmek, ona el uzatmak ha!

Sc. — Herakles hakkı için, mahvoldum! Yolunu dosdoğru bana çevirdi. İhtiyarın konuşmasına bakılırsa, korkarım başıma işler açılacak.

Pe., kendi kendine. — Adamın yanına yaklaşayım. (Sceledrus'a) Sen mi Sceledrus, alçakların alçağı, demin burada, evin önünde, misafirimle sen mi alay ettin, bakayım?

Sc. — Komşu, dinle, rica ederim.

Pe. — Ben mi seni dinliyecekmisin?

Sc. — Kendimi temize çıkarmak isterim.

Pe. — Bu kadar çok, bu kadar kötü

igler karıştırdıktan sonra, bir de kendini temize çıkaracaksın ha? Askerlik yapıyorsunuz diye, her istediğinizi yapmak elinizde midir sanıyorsun, dayak budalası?

Sc. — Müsaade verirsen...

Pe. — Bütün tanrılar, tanrıçalar şahidim olsun, kendine benzer bir maymunu kovalarken çatımın tuğlalarını kırdığın, orada misafirimi sevgilisi ile kucaklaırken içeri gözetlediğin, misafirime evimin önünde kötü muamele ettiğin için sana uzun bir gün, sabahdan akşama kadar temiz bir sopa çekme izin verilmezse, iğne cezasını sana kendim çektirmezsem, efendini, şiddetli rüzgârlarla kabarıp denizi dolduran dalgalardan daha çok rezaletlere boğacağım.

So. — Öyle bir hale geldim ki, artık önce ben mi senden hesap sormalıyım, yoksa (sıra ile her iki evi göstererek) bu kadın, o kadın, o kadın da bu kadın değilse, sana kendimi affettirmeğe mi çalışmalıyım, doğrusunu kestiremiyorum. Çünkü şimdi bile ne gördüğümü pek iyi bilmiyorum: İkiside bir kadın değilse, şu seninki, bu bizimkinin hık demiş burnundan düşmüş.

Pe. — Eve gir, o zaman öğrenirsin.

Sc. — Müsaade eder misin?

Pe. — Hattâ emrederim. Evi rahat rahat gözden geçir.

Sc. — Ben de öyle yapmak niyetindeyim.

Pe., *içeri Philocomasium'a seslenerek.* — Hey. Philocomasium, çabuk koş, bizim eve geç, öyle gerek. Sonra Sceledrus bizden çıkınca çarçabuk sizin eve dön. (*halka*) Polydeukes hakkı için renk vermesinden kokuyorum. Kadını orada görmüyecek olursa.... Kapı açılıyor.

Sc. — Ölmez tanrılar hakkına, bence, aynı olmadığı halde ona ondan çok benzeyen birini tanrılar bile yaratmazlar.

Pe. — Peki, ne diyeceksiniz bakalım şimdi?

Sc. — Hakettim cezamı.

Pe. — Nasıl o mu imiş?

Sc. — Gerçi o, ama yine de o değil.

Pe. — İsteddiğini gördün mü?

Sc. — Hem onu hem de onu kucaklayıp öpen misafirini gördüm.

Pe. — O mu imiş?

Sc. — Ne bileyim ben?

Pe. — İyice öğrenmek ister misin?

Sc. — Elbette isterim!

Pe. — Gir sizin eve, hiç durma, bak bakalım seninki evde mi?

Sc. — Peki, iyi dedin. Birazdan gelirim. (*içeri girer*)

Pe. — Polydeukes hakkı için, bu kadar eğlenceli, bu kadar mükemmel oyuncak olan adam da hiç görmemiştim. Aman, işte geliyor.

Sc. — Sana yalvarırım, Periplectomenus, tanrılar aşkına, insanlar aşkına, benim sersemliğim, senin dizlerinin aşkına...

Pe. — Ne diye yalvarıyorsun bana?

Sc. — Cahilliğimi, sersemliğimi bağışla-man için. Şimdi anladım artık, budala, kör, düşüncesizmişim. Çünkü Philocomasium işte, içerde.

Pe. — Ne dersin bu işe, sersexi? Gördün mü ikisini de?

Sc. — Evet, gürdüm.

Pe. — Çağır bana efendini.

Sc. — İtiraf ediyorum, en büyük cezaları hakettim. Misafirine de hakaret ettim, saklamam; ama onu efendimin kaptması sanmıştım, asker de beni ona bekçi yapmıştı. Çünkü aynı kuyudan (evleri işaret ederek) bunun ona benzediği kadar birbirine eş iki defa su çekmek mümkün değildir. Çatı aralığından baktığımı da itiraf ediyorum.

Pe. — Benim gördüğümü şeyi bir de kalktın da bana itiraf mı ediyorsun? Orada misafirimi misafir kadınla öpüşürken de gördün ha?

Sc. — Evet, gördüm, ne diye görmedim diyeyim? Ama onu Philocomasium sanmıştım.

Pe. — Sen beni evinde bile bile, komşusuna böyle bir haksızlık edilmesine katlanacak kadar alçak bir adam mı sandın?

Sc. — Evet şimdi düşündükçe, kanaat

getiriyorum. düşüncesizce hareket etmişim, ama kötü niyetle yapmadım.

Pe. — Yok, yakışık almazdı, çünkü bir köle gözlerini, ellerini, dilini tutmasını bilmeli.

Sc. — Bundan sonra ağzımı açarsam, çok iyi bildiğim şeyler için bile bir lâf edersem bana işkence ettir, sana kendim teslim olacağım; bu seferlik bağışla, yalvarırım.

Pe. — Kendimi tutacağım, bunu kötülük için yapmadığına kendimi inandıracacağım: Haydi neyse, bu seferlik bağışlayayım bakalım.

Sc. — Tanrılar iyilikler versin! 4

Pe. — Sen de Herakles hakkı için Tanrılar seni seviyorsa, dilini tutarsın artık. Bundan sonra bildiğini bilmemezlikten geleceksin, gördüğünü de görmeyeceksin.

Sc. — İvi tembih ettin. öyle yapacağım. Ama artık bana kızgın değilsin ya?

Pe. — Haydi git şimdi.

Sc. — Başka birşey istemiyor musun?

Pe. — Beni tanımamazlıktan gel. (çıkarak)

Sc. — Bu adam beni aldattı. Güya lût-fetti de bana kızmadı! Ben bilirim onun ne işlediğini: asker pazardan eve gelsin de beni evde yakalasın istiyor. Palaestrio da bir olmuş, ipliğimi pazara çıkarıyorlar: Hissettim bunu, çoktan biliyorum, ama bugün bu oltanın yemini yutmuyacağım. Bir yerlere

kaçıp, kargaşalık yatışıp öfkeleri geçinciye kadar birkaç gün saklanacağım. Çünkü doğrusu bütün bir günahkâr kavme yetecek cezayı hakettim. Ne olursa olsun eve gidiyorum. (içeriye girer)

Pe., yalnız. — İşte gitti. Bildiğim bir şey var: Ölmüş domuz çok kere ondan daha akıllıdır. Gördüğünü bile görmez oldu. Gözleri, kulakları, düşüncesi onu bırakıp bize kaçtı. İşler yolunda gitti şimdiye kadar; kadın da bize eğlenceli yardımlar yaptı. Tekrar senato'ya dönüyorum. Çünkü Palaestrio bizdedir, Scaledrusda dışarda: Senato'nun en kalabalık zamanı olmalı. Vazifeler ben yokken dağıtılmasın diye içeriye giriyorum.

III. PERDE

I. SAHNE

PALAESTRIO PERIPELECTOMENUS PLEUSİCES

PALAESTRİO, *evde kalan Pereplectomenus ile Pleusicles'e.* — Siz durun biraz eşikte, Pleusikles müsaade edin, önce, kuracağımız meclis için etrafta bir tuzak var mı, yok mu bir göz gezdireyim. Çünkü düşmanlarımızın plânımızı ele geçiremeyeceği emin bir yer bulmalıyız: düşmanın faydalandığı iyi bir fikir fena bir fikir olur, bir defa da düşman öğrenirse, artık o fikirden hayır bekleme, olsa olsa zarar gelir. Konuşma yeri dikkatle, itina ile seçilmezse, el oğlu gelir, senin o düşünce düşünce kurduğun plânı aşırtır. Düşman plânını öğrenip de otursa iyi ya, kalkar senin plânınla senin ağzını tıkar, elini kolunu bağlar senin ona yapmak istediğini o sana yapar. Etrafı bir araştırayım, sakın sağda veya solda plânımızı avlamak isteyen kulağı kırıgıte bir avcı olmasın? (etrafı gözler) kimsecikler yok, meydan göz alabildiğine boş, sesleneyim onlara, hey Periplectomenus, Pleusikles çıkın dışarı.

PERİPEI ECTOMENUS — işte geldik, buyur bakalım.

Pa. — İyi kimselere buyurmak kolaydır. Ama söyleyin bana, öğrenmek istiyorum, içinde kurduğumuz plâna göre mi hareket edeceğiz?

Pe. — Bu iş için daha iyisi bulunamaz.

Pa. — Evet bundan iyisi can sağlığı. Sen ne dersin Pleusikles?

PLEUSİCES — Sizin beğendiğinizi ben beğenmez olur muvum? Senden daha yakın kimsem var mı benim?

Pa. — Güzel dedin, sözlerin doğru.

Pe. — Polydeukes hakkı için, zaten başka türlü yapmalı mı ya?

Pl. — Yalnız beni çok üzen, göğsümü gönlümü işkence içinde bırakan bir şey var.

Pe. — Söyle bakalım, nedir seni işkence içinde bırakan şey?

Pl. — Doğrusu utanıyorum, çünkü benim yüzümden bu yaşta ne yaşına ne faziletlerine varışmıyacak çocukça işlere karışıyorsun, benim hatırım için var kuvvetinle çalışarak sevgime yardıma koşuyorsun bu yaşta, peşinden kozmaktansa kaçınmağı tercih edeceğin üzüntülü işlere giriyorsun.

Pa. — Senin sevgin de ne garip bir sevgi doğrusu! Demek sen yapacağın işten utanıyorsun? Yok sen tutkun falan değilsin, Pleusikles, sana olsa olsa tutkun gölgesi derler.

Pl. — Kendi sevgim yüzünden senin başına bu kadar iş açmam doğru mu ya?

Pe. — Sen neler söylüyorsun, kuzum? Beni öteki dünyaya bu kadar mı yakıştırıyorsun? Sence artık tabutluk mu oldum? Ömrüm sana çokmu uzun göründü? Ama yaşıım elli dörtten fazla değil, gözlerim iyi görür, ayaklarım çeviktir, ellerim işler.

Pa. — Saçlarının beyazlandığına bakma, gönlü hiç kocamamış. Onda kendine mahsus gayet ince, asıl bir yaratılış var.

Pl. — Polydeukes hakkı için, Palaestrio, sözlerinin doğru olduğunu bilivorum, çok tecrübe ettim; tam bir genç adam gibi gönül almasını bilir.

Pe. — Tecrübe ettikçe sevgili misafirim, sevgine duyduğum ilgiyi daha da iyi anlayacaksın.

Pl. — Bilinen şeyi tekrara lüzum var mı?

Pe. — Kendi başından gecenler sana bir ders olsun. başkasının tecrübesine baş vurma. Sevginin ne olduğunu kendinden bilme. yen insan, tutkunun haline kötü gözle bakar. Ama bende hâlâ bir seyme kabiliyeti. vücudümde bir zindelik var. Her türlü eğlen-ceden, zevkten elimi eteğimi çekecek kadar henüz kurumadım. Güzel nükteler söyleyen, oturup kalkmasını bilen bir misafir olurum, yemekte başkasının sözünü kesmem: uygun-suz

hareketlerden kaçınmasını iyi bilirim; gereken yerde konuşur, başkası söze başladığı zaman susarım. Ne aksırır tükürürüm, ne de burnum akar. Nihayet Apulia'da değil, Ephesos'ta doğdum. Animula'lı değilim. (20)

Pa. — Söylediği bu meziyetler onda varsa, ne sevimli bir genç - ihtiyar! Gerçekten tam Venus'un mektebinde yetişmiş.

Pe. — Söylediğimden daha da hoş olduğumu sana göstereceğim: hiçbir zaman yemekte başkasının kadınına okşadığım olmamıştır, başkasının yemeğini almadım, kadehimi önce kaldırmadım, yemekte sarhoş olup hâdise çıkarmadım da; orada sevmediğim biri varsa, çıkar evime giderim, lâfı keserim; masada uzanıp kendimi Venus'a, aşka, zevke bırakırım.

Pa. — Her halin sendeki bu sevimliliği artırıyor. Bana bu tabiatta üç kişi ver, karşılığını altınla öderim.

Pe. — Bu yaşta, her bakıma ondan daha sevimli, dostuna dost olan bir başkasını bulamazsın.

Pe. — Sana gönlümün genç olduğunu itiraf ettireceğim, bunun için de her işte sana iyilik yapmağa hazır olacağım. Sana asık suratlı, sinirli bir adam mı lâzım? İşte ben! Yumuşak başlı bir adam lâzım mı? sakın denizden daha yumuşak, hafif meltemden daha tatlı olacağım. İstersen senin için çok

neşeli misafirler çağıracağım Dalkavukların önde gideni, sofracıların en iyisi hazır olacak. Atlamaya sıçramaya gelince hiçbir kıvrak köçek benimle başa çıkamaz.

Pa. — Eğer seçmek elinde olsaydı, bu meziyetlerin üstüne daha ne isterdin?

Pl. — Bana ettiği iyilikleri için ona, uğrunda katlandığın büyük zahmetler için, de sana olan şükran borcumu ödeyebilmevi isterdim. (*Periplectomenus*'a) seni du kadar masrafa soktuğum için üzülüyorum.

Pe. — Budalalık etme. Çünkü kötü bir eş veya bir düşman için yaptığın masraf masraftır, ama iyi bir misafir, bir dost için harcadığın kazançtır. Din uğrunda harcedilen de bir uslu için yine kazançtır. Tanrıların sayesinde seni evimde ağırliyabilirim. Ye, iç, benimle beraber keyf inebak, gönlünü eğlendir. Evim serbes, ben de serbestim, kendim için yaşamak istiyorum. Söyliyeyim sana - Tanrılar sayesinde, servetim bana iyi bir aileden çeyizli çimenli bir kızla evlenmek fırsatını vermişti, ama evimin içine havlıyan birini sokmak istemiyorum.

Pl. — Neden istemiyorsun çoluk çocuk sahibi olmak hoştur.

Pe. — Herakles hakkı için, kendi başına serbes olmak daha hoştur.

Pa. — Sen hem başkasına hem kendine iyi fikirler verebilecek bir adamsın.

Pe. — Gerçi evde iyi bir karısı olmak iyi şey, eğer böylesi dünyanın bir yerinde bulunabilirse! Ama hiçbir zaman bana «Kocacığım kışın soğuk almıyasın deve sana yumuşak, ısıtıcı bir palto, güzel kışlık bir hırka yapacağım, yün alsana!» diyecek kadını eve alır mıyım hiç. Bunlar hiçbir zaman bir kadının ağzından işitilmez. Karım daha horozlar ötmeden, beni uyandıracak: «Kocacığım Kâlend'lerde (21) anneme bir hediye almak için para ver, reçel yaptırmak için ver, Quinquatrus bayramında (22) büyüücü için, düş yorumcusu için falcı için rahip için ver, kaş falcısına bir şey göndermezsek rezalet çıkar; Ütücüye bir hediye vermemek merhametsizlik olur. Elbise parlatıcısı (23) bir şey almadığı için çokrandır sızlanıp duruyor. Ebe o zaman az gönderdiğim için şikâyete geldi. Nasıl? Kölelerin çocuklarını emziren kadına bir şey göndemiyecek misin?» diyecek. İşte bunlar ve buna benzer kadınlardan gelen bir sürü zararlar, bu lâfları savuracak bir kadınla evlenmekten beni alıkoyuyor.

Pa — Tanrılar senin yardımcındır. Çünkü Herakles hakkı için, bir kere hürriyetini kaybettin mi, tekrar eskisi kadarını elde etmek kolay olmaz.

Pl. — Ama iyi aileden, çok zengin bir

adam için soyunu, adını devam ettirecek çocuklar yetiştirmek övülecek şey değil mi?

Pe — Birçok akrabalarım olduğuna göre, bana çocuğun ne lüzumu var? Şimdi güpgüzel, mesut, istediğim gibi, gönlümün dilediği gibi yaşıyorum. Neyim var neyim yoksa öldükten sonra onlara verip aralarında böleceğim. Onlar benim yanımda olacaklar, bana bakacaklar, ne yaptığıma ne istediğime göz kulak olacaklar: daha gün doğmadan gelir gece, nasıl uyuduğumu sorarlar. Bana hediye gönderecekleri çocuklarım sayacağım. Kurban keser, bana kenelilerine ayırdıklarından daha büyük bir parçayı verirler, beni ziyafete götürürler, evlerinde kahvaltıya, yemeğe çağırırlar, bana en az gönderen, kendini en bahtsız sayar; hediye vermekte de yarışa çıkıyorlar, ben de kendi kendime söylениyorum: «malıma göz dikmişler, beni beslemek, bana hediye vermek için yarış ediyorlar.»

Pa. — Çok iyi düşünüyorsun, kendini, hayatını pek iyi yoluna koymuşsun. Sen bundan memnun isen, iki defa üç defa baba olmuş sayılırsın.

Pe. — Polydeukes hakkı için, çocuklarım olsaydı başıma ne işler açılacaktı! Yok birinin ateşi çıksa, ölüyor sanacaktım, yok serhoş olup bir yerden veya attan düştü

mü, acaba bacağını mı kırdı yoksa, boynunu mu diye fenalıklar geçirecektim.

Pl — İşte zengin olmağa, uzun ömür sürmeğe lââyık bir adam! çünkü hem malını koruyor, hem halinden memnun, hem de dostlarına yardım ediyor.

Pa. — Ne sevimli adam? Tanrıların, tanrıçaların gücüne gitmesin, ama herkesin aynı örneğe göre ömür sürmemesi için, tanrıların başka bir düzen kurmaları doğru olurdu. Eşyanın fiyatını tesbit eden iyi bir memur kötü mala göyle kıymet biçer: iyi malı kalitesine göre değerlendirir, ama kötü mala kötülüğü nispetinde, satıcıyı fakir düşürecek fiyat kor. Tanrıların insan hayatını aynı ölçüye göre dağıtması doğru olurdu: iyi huylulara uzun ömür vermeleri, kötü ve işe yaramıyanların da hemen canlarını almaları lâzımdı. Böyle bir düzen kursalardı, hem insanlar daha az kötü, hem de cürümleri daha az cüretkâr olurdu nihayet şerefli insanlar için de hayat daha ucuz olurdu.

Pe. — Tanrıların fikirlerini yeren, onlara kusur bulan kişi aptalın, bilgisizin biridir. Şimdi bırakalım bu sözleri. (Pleusikles'e) Şimdi sevgili misafirim, alışveriş yapmağa gidiyorum; çünkü seni evimde sana ve bana yakışır şekilde ağırlamak, nefis yemekler ikram edebilmek istiyorum.

Pl. — Benim yüzümden bu kadar mas-

rafa girdiğin için artık üzülüyorum. Çünkü arkadaşının evine misafir inen hiçbir insan yoktur ki, üç gün geçmeden onun betine gitmeğe başlamasın. Hele orada üst üste on gün kaldı mı, betin beti olur [24]. Ev sahibi surat asmadan katlansa bile, köleler bağlarlar homurdanmağa.

Pe. — Ben sevgili misafirim, kölelerimi bana sadakatle hizmet etsinler diye yetiştirdim Bana emretsinler, onların emrine gireyim diye değil, hoşuma giden bir şey, onlara güç gelse bile, yine kumandam altında çalışırlar. Hiç istemedikleri şeyi, ister istemez, dayakla yaparlar. Haydi, niyet ettiğim gibi alışveriş yapmağa gideyim şimdi.

Pl. — Muhakkak gideceksen, bari azıcık insaflı ol, çok harcama, bana ne olsa yeter.

Pe. — Bu eski, antika lâfları bırak artık, sevgili misafirim. Avamdan biri gibi konuşuyorsun. Çünkü onlar, herkes sofraya uzandığı, yemek ortaya geldiği zaman: «Bizim için bu kadar masrafa ne lüzum vardı, canım? Herakles hakkı için yaptığın delilik, bunlar on kişiye yeterdi!» derler. Kendileri için harcanmasına kusur bulurlar, ama her şeyi silip süpürürler.

Pa. — Polydeukes hakkı için tam böyledir. Ne iyi biliyor, ne anlayışlı adam! Söyledikleri çok doğru!

Pe. — Ama masada herşey fazla fazla olsa da, bu adamların ağzından hiçbir zaman şu sözler duyulmaz: «söyle de şunu alsınlar, şu tabağı kaldır, şu sucuğu götür, canım istemiyor, şu domuz parçasını al, bu yılan balığı soğuk iyi olur; al, götür, kaldır. Hiçbirinin böyle konuştığı duyulmaz ama, yan gelip yarı uzanır, yemeklere saldırırlar.

Pa. — Bu iyi adam başkalarının kötü huylarını ne güzel anlatıyor.

Pe. — Boş vakitte anlatabileceklerimin yüzde birini bile söylemedim.

Pa. — Herşeyden önce işimizle uğraşalım. İkinciz de kulak verin. Senin yardımına ihtiyacım var, Periplectomenus, şu posteki saçlı askerin derisini yüzmek, bizim sevdalıya Philocomasium'u alıp kaçırmak fırsatını vermek için bir düzen buldum.

Pe. — Bu düzeni göstere sen!

Pa. — Sen de şu yüzüğü bana versene.

Pe. — Ne işe yarıyacak bu?

Pa. — Bana verirsen, o zaman anlatırım sana ne dolap çevireceğimi.

Pe. — Al kullan.

Pa. — Karşılık olarak işte sana, kurdüğüm düzen!

Pe. — İkimiz de dört kulak kesilip dikkat edeceğiz.

Pa. — Benim efendim hiç kimsenin olmadığı, sanırım olmayacağı kadar evli kadın düşmanıdır.

Pe. — Ben de bu fikirdeyim.

Pa. — Üstelik kendini İskender'den bile güzel sanır, bu yüzden bütün Ephesos kadınlarının peşinden koştuğunu anlatır durur.

Pe. — Polydeukes hakkı için, birçokları yalan söylediğine inanmak isterler, ama ben söylediğim gibi olduğunu gayet iyi biliyorum. Onun için Palaestrio, elinden geldiği kadar sözü kısa kes.

Pa. — Şimdi sen bana güzel, hem de göğsü gönlü (25) yalan, düzen dolu bir kadın bulabilir misin?

Pe. — İyi aileden mi yoksa azat edilmiş mi olsun?

Pa. — Hepsi bir canım, yeter ki kadın para canlısı, kendini satarak geçinen biri olsun. Göğsünde de biraz akıl olsun, kalb demiyorum, çünkü bir kadında kalb arama!

Pe. — Peki sâf biri mi olsun, yoksa çok bilmiş mi istersin? (26)

Pa. — Kanlı canlı olsun, olabildiği kadar da hoş, genç.

Pe. — Korunuklarım arasında tam böyle bir feitan biliyorum, ama bunda bir kadının işi ne?

Pa. — Onu hemen şerefli kadınlar gibi zarif bir kılığa sokup evine götür. Güzel.

süslü bir başı, saçlarında kurdeleler olsun, senin meşru karınmış gibi davransın. Ona tembih etmeli.

Pl. — Lâfı nereye getiriyorsun, anlamıyorum.

Pa. — Anlarsın. Ama bir kölesi var mı onun?

Pe. — Var, hem de kurnaz mı kurnaz!

Pa. — Ona da ihtiyaç var. Kadına, sevgili kölesine tembih et: kadın sanki senin karınmış, asker için de kara sevdalara tutulmuş gibi davransın, güya bu yüzüğü sırdışı olan kölesine, o da bana askere verilmek üzere vermiş olsun, ben de bu işte sanki aracı olayım.

Pe. — Anlıyorum, rica ederim beni sağır yerine koyma, kulaklarım iyi duyar[27].

Pa. — Gösterdiğin yerde ona raslayıp yüzüğü vereceğim: karının bu yüzüğü bana aramızı bulmak için verdiğini söyleyeceğim. Onun âdetidir, bedbaht, başkasına göz diker, kötü herifin zamparalıktan başka hiçbir şeyde gözü yok ki!

Pe. — Güneş bile aramağa girişse bu işin benimkilerden daha uygununu bulamaz, için rahat olsun.

Pa. — Haydi dikkat et; ama iş acele Pleusicles, şimdi de sen bana kulak ver.

Pe. — Buyur.

Pa. — Asker evine geldiği zaman, ona sakın Philocomasium deme.

Pl. — Ya ne diyeyim?

Pa. — Adalet de.

Pl. — Demin kararlaştırdığımız ad değil mi?

Pa. — Tamam haydi git.

Pl. — Hatırimda tutacağım, ama hatırlamakta ne fayda var, öğrenebilir miyim?

Pa. — Sırası gelince söylerim, şimdilik sus; şimdi öteki rolünü oynıyor, az sonra sen de kendi rolünü yaparsın.

Pl. — O halde içeri giriyorum. 4

Pa. — Git, dediklerimi harfi harfine yapmağa çalış.

II. SAHNE

PALAESTRİO

LUCRIO

PALAESTRİO — Ne işler karıştırıyorum, ne dolaplar çeviriyorum, mangamı iyi nizama koyabilirsem, bugün askerin kapatmasını elinden alacağım. Şimdi çağırayım şunu. Hey, Seledrus, işin yoksa biraz evin önüne gel; benim, Palaestrio, seni çağırıyorum.

LUCRIO — Seledrus meggul.

Pa. — Ne yapıyor?

Lu. — Uykuda höpürdetiyor.

Pa. — Ne? Höpürdetiyor mu?

Lu. — Horluyor demek istedim, ama insan horlarken sanki höpürdetir de.

Pa. — Ne? Skeledrus içerde uyuyor mu?

Lu. — Burnunun uyumadığı muhakkak. Çünkü basıyor feryadı.

Pa., *kendi kendine.* -- Kilerci değil mi, garap şişesine ıtır koyarken, gizlice kadehe sarılmış. (Sıvışmak istiven Lucrio'ya) serseri, hey, kilerci yamağı, hey!

Lu. — Ne istiyorsun?

Pa. — Uykuyu nasıl canı çekti?

Lu. -- Hiç, gözlerini kapayarak, her halde.

Pa. — Haylaz sana bunu sormuyorum. Gel buraya, doğruyu söylemezsen kendini ölmüş bil, ona garabı sen mi çıkardın?

Lu. — Hayır ben çıkarmadım.

Pa. — İnkâr mı ediyorsun?

Lu. — Evet, Herakles hakkı için, inkâr ediyorum, çünkü söylememi yasak etti. Sürahiye 8 hemina garap doldurmadım, yemekte de sıcak su katılmış garaptan daha fazla içmedi.

Pa. — Sen de hiç içmedin değil mi?

Lu. — Eğer içtimse, eğer içebildimse tanrılar cezamı versin benim!

Pa. — Bu da ne demek?

Lu. — Çünkü bir yudumda yuttum. O kadar sıcaktı ki boğazımı yaktı.

Pa. — Kimi serhoş olur, kimi karışık

şarap içer, doğrusu kiler iyi bir kilerci ile iyi bir yamağa teslim edilmiş!

Lu. — Sana teslim edeydiler aynı şeyi yapardın, bizi taklit edemediğin için kıskanıyorsun.

Pa. — Bundan önce de şarap çıkardı mı? Cevap ver haylaz! Ama bil ki Lucrio, yalan söylersen, seni çarmıha gererim.

Lu. — Ya öyle mi? Gidip söylediklerimi anlat da, sonra kiler nimetlerinden mahrum kalayım istiyorsun değil mi? Sen de kilerci olup başka yamaklar tut.

Pa. — Polydeukes hakkı için yapmam, hele korkma, söyle.

Lu. — Onun şarap çıkardığını hiç görmedim, işin doğrusu şu : o buyurur ben de çıkarırdım.

Pa. — Demek o küpler bunun için tepe taklak duruyorlardı. (28)

Lu. — Hayır, Herakles hakkına, küpler bunun için bu kadar tepe taklak olmuyorlar; kilerde çok kayan bir köşe vardır, orada fiçilerin yanında da bir dublelik bir kab. Kab çok defa günde on kere dolardı, kabın dolup bozaldığını gördüm. Kab Bacchus'un cezbesine tutulduğu zaman, küpler de bağlarlardı fıldır fıldır taklak atmağa!

Pa. — Git, çabuk içeri gir, şarap kilerinde Bacchus'un cezbesine tutulan sizsiniz.

Herakles hakkına, ben de efendimi forum'dan çağırayım.

Lu. — Mahvoldum! Efendim eve döner de olup bitenleri ona bildirmediğimi öğrenirse bana işkence eder. Herakles hakkı için, bir yerlere kaçayım da, bari cezamı başka güne atayım. (seyircilere) Size yalvarırım, buna sakın bir şey söylemeyin.

Pa. — Nereye gidiyorsun?

Lu. — Beni bir yere gönderdiler, az sonra burada olacağım.

Pa. — Kim gönderdi?

Lu. — Philocomasium.

Pa. — Git, çarçabuk gel!

Lu. — Ama rica ederim, ben yokken sopa dağıtılırsa benim payım da senin olsun. (çıkarak)

Pa. — Bizim kadının ne yaptığını şimdi anladım; bakmış ki Sceledrus uykuda, evden buraya gelirken nöbetçi vekilini dışarı yollamış. Âlâ! İşte Periplectomenus, kendisine ısmarladığım çok güzel kadın ile geliyor, Herakles hakkı için, tanrılar bize yardımcı. Glydiğini de yaraştırmış hani, göyle salına salına bir yürüyüşü var ki bir yosma demeğe bin şahit ister! İşler tavında şimdi!

III. SAHNE

PERİPLECTOMENUS ACROTELEUTİUM
MİLPHİDİPPA PALAESTRİO

PERİPLECTOMENUS — Evde her şeyin yerli yerini sana gösterdim. Acroteleutium, sana da Milphidippa. Bu dolabı ve düzeni iyi kavramadınızsa tekrar edeyim de inceden inceye anlayın. Yok anladınızsa, konuşacağımız başka şeyler var.

ACROTELEUTİUM — Bir işte hile, düzen kurmasını beceremeseydim, başkasının işine burnumu sokmak veya o işte yardım vadetmekle, efendim, [29] budalalık, düşüncesizlik ederdim.

Pe. — Evet, ama hatırlatmak daha iyi.

Ac. — Benim gibi bir kadına işini hatırlatmak ne kadar faydalıdır, gün gibi ortada! Daha sen lep demeden, [30] askeri nasıl aldatabileceğimizi sana kendiliğimden söyledim.

Pe. — Kimse tek başına yeteri kadar akıllı değildir, çünkü ben istikametini buluncaya kadar doğru yoldan sapanları çok gördüm.

Ac. — Bir kadına kötü, hileli bir iş düştü mü, hatırlamak için ölmez, sönmez bir hafızaı vardır, ama iyilikle sadakatle

bir iş yapmak gerekti mi hemen unutkan oluverir hiçbir şey hatırlayamaz.

Pe. — İkisini de yapmak gerektiği için korkuyorum ya! Çünkü askere ne kadar kötülük ederseniz bana o kadar iyilik etmiş olacaksınız.

Ac. — İyilik yaptığımızı bilmediğimiz müddetçe hiç merak etme!

Pe. — Ah şu kadınlar ne kötü maldır! [31]

Ac. — Hey, korkma, daha kötülerle birleşirler.

Pe. — İşte böyle olmalısınız. Peşimden gelin.

PALAESTRİO — Ne duruyorsun ben gidip onları karşılayayım. (*Periklectomenus'a*) Sağ salım geldiğine sevindim (*kadına*) Harakles hakkı için pek şıksın.

Pe. — Tam zamanında karşıma çıktın, işte istediğin kadınlar, hem de istediğin kıyafette.

Pa. — Âlâ. Hoş geldiniz. (*Acroteleutium'a*) Palaestrio Acroteleutium'u selâmlar.

Ac. — Rica ederim, sanki tanırmış gibi beni adımla çağıran bu adam da kim?

Pe. — Bizim mimar.

Ac. — Gün aydın, mimar.

Pa. — Gün aydın. Söyle bana bu, sana iyice tembîh etti mi?

Pe. — Her ikisini de iyice hazırlayıp sana öyle getirdim.

Pa. — Nasıl hazırladığını görmek istiyorum. (kadınlara) Bir pot kırmanızdan korkuyorum.

Pe. — Sen ne öğrettinse söyledim, kendim bir şey eklemedim.

Ac. — Efendin olan askeri alaya almak istiyorsun, değil mi?

Pa. — Bunu söyledindi.

Ac. — Ustaca, akıllıca, maharetle, incelikle her şeyi hazırladık.

Pa. — Bunun karısı imiş gibi davranmanı istiyorum.

Ac. — Öyle yapacağım.

Pa. — Şanki askere canını veriyormuş gibi bulunacaksın.

Ac. — Tamam.

Pa, *Milphidippa'ya*. — Şanki bu iş senin ve benim aracılığım ile askere bildirilmiş olsun.

Ac. — Sen iyi bir kâhin olacaktımsın! geleceği bildiriyorsun.

Pa. — Şanki bu yüzüğü senin hizmetçin bana, ben de askere senin namına vermiş olayım.

Ac. — Tamam, tamam.

Pa. — Pek iyi hatırladıkları şeyleri hatırlatmağa ne lüzum var?

Ac. — Böylesi daha iyi. Çünkü, efendim, bir kere düşün : mimar değerli olunca iyi çizilmiş bir gemiyi bir kere yerleştirdi, esasını kurup meydana çıkardı mı, gemiyi yapmak kolaydır. Şimdi bu tekne gayet ustalıklarla kuruldu ve iyi yerleştirildi. Bu işte tecrübeli olan ustalar hazır. Eğer odun tüccarı bize gerekli malzemeyi vermekte gecikmezse, bizde bu ince zekâ varken, gemi az sonra hazır olacak.

Pa. — Efendim olan askeri tanıyorsun değil mi?

Ac. — Sormana şaşarım, herkesin nefret ettiği, palavracı, posteki saçlı, mislere bulanmış maskarayı nasıl tanımam?

Pa. — O da seni tanır mı?

Ac. — Hiç görmedi, kim olduğumu nereden bilecek?

Pa. — Çok güzel söylüyorsun, bundan iyisi can sağlığı.

Ac. — Adamı sen bir bana ver, gerisi için gönlünü ferah tut. Onu bir güzel alaya almazsam, bütün suçu bana yükleyin.

Pa. — Haydi, içeri gir o halde. Vazifeni akıllıca idare et.

Ac. — Sen işine bak.

Pa. — Haydi Periplectomenus, şimdi bunları içeri götür. Ben forum'da onu bulup yüzüğü veririm, yüzüğü bana karının verdiğini, karının onun için sararıp soldu-

ğunu söylerim. Biz forum'dan gelir gelmez bunu (Milphidippa'yi gösterir) yanımıza gönder; sanki gizlice askere gönderilmiş olsun.

Pe. — Olur, sen işine bak.

Pa. — Yalnız dikkat edin. Ben onu buraya iyice doldurup getireceğim.

Pe. — Yolun açık olsun, inşallah işler yolunda gider. Bugün bu işi başarırsam, sevgili misafirim, askerin kapatmasını bugün eline geçirir de buradan Atina'ya götürürse artık dile benden ne dilerse! Ah bugün bu hileyi bir düzenleyebilsek!

Ac. — O kadın da bize yardım ediyor mu?

Pe. — İstediyinden âlâ!

Ac. — Başaracağımıza inanıyorum. Hepimizin hilesi bir araya geldi mi, yalan, hiyanet hususunda yenileceğimizden hiç korkmam.

Pe. — Her şeyi düşünene düşünene hazırlamak için içeri gidelim o halde. Asker geldiği zaman hiçbir şeyin aksamaması için, yapacağımız işe dikkatle, itina ile sarılmalıyız.

Ac. — İşleri geciktiren sensin.

Perde (V)

I. SAHNE

PYRGOPOLİNİCES PALAESTRİO

PYRGOPOLİNİCES — Giriştiğin işin tam arzusuna göre başarıldığını görmek insan için ne büyük zevk! Bugün asalağımı gönderdim, şehirden topladığım askerleri kral Seleukos'a götürecektim, ben dinlendiğim sırada, onlar krallığı korusunlar.

PALAESTRİO — Sen Seleukos'un işiyle uğraşacağına kendi işinle uğraş. İşte aracılığımla yepyeni parlak bir kısmet önüne çıktı.

Py. — O halde işimi gücümü başka zamana bırakıp sana dikkat edeyim. Söyle bakalım kulaklarım sende.

Pa. — Etrafı gözden geçir, sakın biri sözlerimizi avlamağa kalkmış olmasın! Çünkü bu işi gizli yapmamı tembih ettiler.

Py. — Kimse yok.

Pa. — Önce şu sevgisinin nişanesini al.

Py. — Bu da nesi? Nereden çıktı?

Pa. — Seni seven, o güzel güzelliğinin deli divanesi alımlı, sevimli bir kadından.

Bu yüzüğü bana hizmetçisi, sana vereyim diye verdi.

Py. — Nasıl bir şey? Asıl bir soydan mı, yoksa değneğin ucuyla kölelikten azat edilmişlerden mi? [32]

Pa. — Ya! Sana can atan iyi aileden kadınlara bile cevap vermediğin halde, bir köle için sana aracılık edebilir miydim ki?

Py. — Evli mi, dul mu?

Pa. — Hem evli, hem dul.

Py. — Aynı kadın hem evli hem dul nasıl olabilir?

Pa. — Genç olduğu halde yağlı biriyle evlidir de ondan.

Py. — Âlâ!

Pa. — Güzel, mümtaz.

Py. — Yalan atayım deme ha!

Pa. — Güzelliğinle boy ölçülebilecek bir o var.

Py. — Demek Herakles hakkı için güzelmis. Ama kimmiş bu kadın?

Pa. — Şu ihtiyar komşun Periplectomenus'un karısı. Senin için kara sevdalara tutulmuş, ondan ayrılmak için can atıyor: İhtiyardan nefret ediyor. Şimdi ona bu imkânı, bu fırsatı vermen için sana yalvarıp yakarmamı buyurdu.

Py. — Dinin hakkı için, o isterse ben de isterim canım!

Pa. — İstemek de söz mü?

Py. — Peki bu evdeki kapatmayı ne yapacağız?

Pa. — Keyfinin bileceği yere git dersin; zaten ikiz kızkardeşi ile annesi buraya, Ephesos'a gelmişler, onu arıyorlarmış.

Py. — Ne? Annesi Ephesos'a gelmiş ha!

Pa. — Bilenler söylüyor.

Py. — Dinim hakkına, kadını kapı dışarı etmek için ele geçmez bir fırsat!

Pa. — İş tatlıya bağlamak ister misin?

Py. — İsterim ya, bir akıl öğret.

Pa. — Onu hemen göndermek ister misin? Hem de senden tatlılıkla ayrılınsın?

Py. — Tabii!

Pa. — O halde şöyle yapmalısın: sen de para aramadığın kadar, kadına takrığın mücevherleri, süsleri hediye olarak götürmesine, gönlünün diliyeceği yere gitmesine izin ver.

Py. — Fena fikir değil. Ama onu yollarım da, bu da sözünden dönerse! o zaman karışmam ha!

Pa. — Yok canım, şaka mı ediyorsun, o seni göz bebeği gibi seviyor.

Py. — Venus beni sever.

Pa. — Hişt, sus kapı açılıyor; belli etmeden buradan çekil. Buradan çıkan onun posta gemisidir.

Py. — Ne posta gemisi?

Pa. — Dışarı çıkan onun hizmetçisidir, sana verdiğim yüzüğü veren.

Py. — Dinim hakkı için bu da bir âfet!

Pa. — Hanımının yanında bu bir şebek, bir baykuş gibi kalır. Görmüyor musun, gözleriyle av arıyor, kulağı da kırıste.

II. SAHNE

MILPHIDIPPA PYRGOPOLİNİCES PALAESTRİO

MILPHIDIPPA, halka. — İşte 'maha-
retimi göstereceğim, sirk evin önünde kurul-
muş. Onları görmemiş gibi davranayım,
burada olduklarını bilmemezlikten geleyim.

PYRGOPOLİNİCES. — Sus, bakalım
bana dair bir şey söyleyecek mi?

Mi. — Kimse var mı bu civarda? Bazı
kimselerin işi gücü yoktur da başkasının
işlerini kendininkinden çok dert edinip
insanın ne yaptığını gözlerler. Az sonra
sevgilisinin yüzünü görmek için hanımın
buradan geçerken, böyle adamlar evlerinden
çıkardılar da, önümüze geçer, yolumuzu
keserler diye korkuyorum. Zavallı hanım-
cığının kalbi sevdıyla çırpınıp duruyor. Son
derece alımlı, güzeller güzeli asker Pyrgopoli-
nices'e günlünü kaptırmış.

Py. — Yoksa o da mı bana abayı yakmış? Güzelliğimi övüp duruyor, Herakles hakkı için vaziyet gün gibi ortada. [33]

PALÆSTRIO — Nasıl?

Py. — Çünkü güzel, çok yüksek bir dil kullandı.

Pa. — Ever senden bahsederken hiç kötü bir şeye dokunmadı.

Py. — Ama zaten kendi de son derece hoş, alımlı bir kadın. Dinim hakkı için Palaestrio gönlüm azıcık ona akmağa bağladı.

Pa. — Ötekini gözlerinle görmedin mi?

Py. — Senin zevkine bıraktığımı burada görüyor muyum ki? O yokken de bu gemicik beni kendine bağladı.

Pa. — Dinim hakkı için sakın bunu seveyim deme ha, o benim yavuklum. Öteki, bugün sana varsa, ben de hemen bununla evleneceğim.

Py. — O halde ne duruyorsun, konuş sana !

Pa. — Pegimden gel.

Py. — Ard uşağın oldum.

Mi. — Ah ne olur, uğrunda sokaklarda dolaştığım insana raslıyabilsem!

Pa. — Raslıyacaksın, dileğin kabul oluncak, içini sağlam tut, endişe etme; aradığının nerede olduğunu bilen var.

Mi — Kimdir işittiğim?

Pa. — Toplantılarının ortağı, kararlarının yordakçısı.

Mi. — Demek sakladığım şeyin artık saklı tarafı kalmadı.

Pa. — Yok canım hem saklıyorsun, hem saklamıyorsun.

Mi. — Bu da nasıl şey?

Pa. — Emin olmıyanlardan, saklıyorsun, ama ben çok emniyetliyim.

Mi. — Bizdensen parolayı ver bakalım.

[34]

Pa. — Bir kadın bir adama gönül verir.

Mi. — Dinin hakkı için böylesi pek çok.

Pa. — Ama yüzüğünü hediye eden çok değil.

Mi. — Ha şimdi anladım: beni müşkülâtta kurtardın. Ama burada kimse var mı?

Pa. — İstersen var, istersen yok.

Mi. — Seninle yalnız konuşmak istiyorum.

Pa. — Lâfın uzun mu kısa mı?

Mi. — Üç kelime.

Pa. — Şimdi geliyorum.

Py. — Ne var? Olanca güzelliğimle, olanca başarılarımla boş yere bu kadar zaman ayakta mı duracağım?

Pa. — Sabırlı ol dur: senin işinle uğraşıyorum.

Py. — Çabuk ol, bekle bekle canım çıkıyor.

Pa. — Bilirsin bu gibi malları güzellikle yavaş yavaş yola getirmeli.

Py. — Peki, peki, en iyisi hangisi ise öyle yap.

Pa., halka. — Bir kaya bundan daha budala değildir. (Milphidippa'ya) İşte geldim benden ne istiyorsun?

Mi. — Senden akıl sormak için yelken açarak Ilion'a [35] geldim.

Pa. — Sanki hanımın onun için bitiyormuş gibi davran.

Mi. — Bunu biliyorum.

Pa. — Askerin güzelliğini, gösterişini, kahramanlıklarını say dök.

Mi. — Demin sana gösterdiğim gibi, bu iş için bütün cephe tamam.

Pa. — Gerisine sen dikkat et, gözden kaçırma, sözlerimi avla.

Py., sabırsızlanarak. — Ama bugün biraz benimle meşgul ol canım: Artık buraya gel bakalım, haydi!

Pa. — Buradayım, ne dilersen buyur.

Py. — Sana neler anlatıp duruyor?

Pa. — Diyor ki, hanımı ağlayıp inliyormuş, zavallı işkence içinde imiş, ağlıya ağlıya kendini bitiriyormuş, çünkü sana ihtiyacı varmış senden mahrum kalmış; bunun için onu senin yanına göndermiş.

Py. — Söyle de yaklaşsın.

Pa. — Ama ne yapacaksın biliyor mu-

sun? Sanki bundan hiç hoşlanmıyormuşsun, bıkmışsın gibi yap, seni halka ikram ettiğim için bana bağır, çağır.

Py. — Anladım, nasihatini tutacağım.

Pa , yüksek. — Seni arıyan bu kadını çağırayım mı?

Py. — Bir şey istiyorsa gelsin

Pa. — Bir şey istiyorsan gel, kadın.

Mi. — Gün aydın güzel adam.

Py. — Lâkabımı söyledi, tanrılar her dileğini yerini getirsin.

Mi. — Bütün bir ömür seninle yaşamak...

Py. — Eh, ama bu kadarı da fazla.

Mi. — Bunu ben değil, senin için kara sevdaya tutulan hanımın isterdi.

Py. — Bir çokları da aynı şeyi isterler, ama ne çare?

Mi. — Dinim hakkı için, kendini bu kadar ağıra satmakta haklısın. O kadar yakışıklı, kahramanlık, güzellik, fetihlerinle herkeşe o kadar üstünsün ki! Hiç kimse tanrı olmağa senden çok lâayık değildir.

Pa., halka. — Herakles hakkı için, insana benzer tarafı yok. İnsandan çok akbaya benziyor.

Py. — Mademki beni bu kadar öğüyor, kendimi büyükten satayım.

Pa., Milphidippa'ya. — Görüyor musun budalayı, nasıl şiginiyor! (Pyrgopolimi-

kes'e) Haydi ona cevap ver : bu, deminden beri söylediğim kadın tarafından gelmiş.

Py. — Hangisi tarafından ? Peşimde koşan o kadar çok ki, hatırımda tutamam.

Mi. — Senin parmaklarını süslemek için, kendininkileri yüzükten mahrum eden kadın tarafından : çünkü bu yüzüğü sana tutkun bir kadından, alıp ona ben verdim. O da sana verdi.

Py. — Peki, benden ne istiyorsun, kadın, söyle.

Mi. — Sana tutkun bir kadını hor görmemeni. Onu yalnız sen yaşatabilirsin : hayatı, ölümü senin elinde. Tek ümit sana bağlı.

Py. — Ne istiyor ?

Mi. — Seninle konuşmak, seni kucaklamak, seni okşamak istiyor. Yardımına koşmazsan kendini ümitsizliğe kapıp koyuvercek. Haydi Akhilleus'um, dileğimi kabul et. O güzeli güzelce yaşat, hayırhah kalbini göster, ey gahirler fatihi krallar cellâdı !

Py. — Ah, Herakles hakkı için hiç sevmediğim geyler ! (*Palaestrio*'ya) beni sağa sola ikram etmekten seni kaç defa menettim, dayak budalası !

Pa. — Kadın, işitiyor musun, sana demin söylemiştim, şimdi de söylüyorum : bu domuza ücretini vermezsen, hiçbir dişi domuza kendinden zırnık koklatmaz.

Mi. — Ne kadar isterse verilecek.

Pa. — Ona Philippos altını ile bir talent [36] lâzım, daha azını kimseden almaz.

Mi. — Dinim hakkı için, çok az.

Py. — Benim damarımda hasislik yok: zenginliğim yeter bana. Bin çömlekten fazla Philippos altınım var.

Pa. — Hazinelecri de caba! Altın yığınları değil, altından dağları var. Etna'nın tepeleri bile o kadar yüksek değil.

Mi., Palestrio'ya. — Castor hakkı için mükemmel! Seni yalancı seni!

Pa., Milpludippa'ya. — Nasıl alay ediyorum!

Mi. — Ya ben? Nasıl kandırıyorum!

Pa. — Mükemmel!

Mi., Pyrgopolinices'e. — Rica ederim beni derhal gönder.

Pa. — Ona bir cevap ver. Yapacak mısın, yapmıyacak mısın?

Mi. — Sana hiç fenalık etmiyen o bahtsız kalbe ne için işkence ediyorsun?

Py. — Söyle buraya, yanımıza gelsin. Ne isterse yapacağım.

Mi. — Seni istiyeni istemekle çok iyi ediyorsun.

Py. — Kadın budala değil, ha!

Mi. — Benim aracılığımı reddetmemekle sana yalvarmama izin vermekle de. (Palaestrio'ya) Nasıl? Beğendin mi?

Pa. — Kahkahalarımı tutmama imkân yok. (ha ha ha)

Mi., *Palaestrio*'ya. — Bu yüzden sana arkamı döndüm.

Py. — Dinim hakkı için ona şu dakikada ne büyük şeref verdiğimi bilemezsin.

Mi. — Biliyorum, ben de bunu ona söylüyordum.

Pa. — Teveccühünü bir başkasına altın karşılığına satabilirdi.

Mi. — *Polydeukes* hakkı için inanırım.

Pa. — Ondan gebe olan kadınlar, sâf kan cenkçi doğururlar, çocukları da sekiz-yüz yıl yaşar.

Mi., *Palaestrio*'ya. — Atma, geveze!

Py. — Hattâ arka arkaya bin yıl yaşarlar, tamam on asır.

Pa. — Ona karşı yalan söylemiş olmamak için, biraz azaltıp söylemiştim.

Mi. — Yandık! Oğulları bu kadar yaşarsa, kendisi ne kadar yaşayacak?

Py. — Ben ops [37] *İuppiter*'i doğduktan bir gün sonra doğmuşum.

Pa. — Bir gün önce doğsaydı, gök krallığını bu eline alacaktı

Mi., *Palaestrio*'ya. — Yeter artık yeter, rica ederim bırakın, mümkünse elinizden canımı sağ kurtarayım.

Pa. — Ne duruyorsun? Cevap almadın mı?

Mi. — Gideyim, uğruna çalıştığım insa-
nı buraya getireyim. (Pyrgopolinices'e) Bir
gey istiyor musun?

Py. — Evet bu kadar güzel olmamağı
isterdim. Güzelliğim yüzünden başıma işler
açılıyor.

Pa. — Ne duruyorsun? Niçin gitmiyor-
sun?

Mi. — Gidiyorum.

Pa. — Ha şunu da söyle; İğitiyor musun?
Kalbini heyecanla çarptıracak, ustalıkla, do-
kunaklı sözler bul. (yavaşça) Philocomasium'a
söyle, içerde ise eve gitsin, onun burada
olduğunu anlat.

Mi. — Hanımım ile beraber evde. İkisi
de gizlice sözlerimizi dinlediler.

Pa. — Güzel, güzel! Şimdi bu sözlere
göre işi gayet iyi idare edecekler.

Mi. — Beni geciktiriyorsun, gidiyorum.

Pa. — Seni ne tutuyorum, ne de sana
dokunuyorum, ne de sustum.

Py. — Söyle de çabuk gelsin, onun işini
öne alalım.

III. SAHNE

PYRGOPOLİNİCES PALAESTRİO

PYRGOPOLİNİCES — Palastrio, bana
akıl öğret, şimdi kapatmamı ne yapayım?
Çünkü onu göndermeden ötekini almak
hiç olur mu canım?

PALAESTRIO — Ne yapacağını benden ne diye soruyorsun? İş tatlıya bağlamanın yolunu sana söylemiştim. Yaptırdığın bütün elbiseler, mücevherler onun olsun, onda kalsın, alsın, götürsün hepsini. Eve dönmenin tam zamanı olduğunu söyle ona : İkiz kardeşinle annen burada dersin, onlarla beraber vatanına dönmen doğrudur, dersin.

Py. — Nereden biliyorsun onların burada olduğunu?

Pa. — Kızkardeşini burada gözlerimle gördüm de ondan.

Py. — Onu görmeye mi gelmiş?

Pa. — Evet.

Py. — Nasıl buldun hoş mu?

Pa. — Her şeyi elde etmek istiyorsun.

Py. — Annesi nerde imiş? söyledi mi?

Pa. — Evet, onları getiren geminin sahibi, «gözleri iltihaplı ve şiş olduğu için gemide kaldı» dedi. Gemici burada misafir imiş.

Py. — O da kim, nasıl, hoş mu?

Pa. — Haydi git buradan! Kadınların erkeklerin bu kadar peşine düştüğüne göre iyi bir damızlık olacaktıydın. Şimdi işine bak.

Py. — Şu verdiğin öğüte gelince, Philocomasium'la senin konuşmanı istiyorum, çünkü onunla sen iyi anlaşırsın.

Pa. — Ben mi? Sen kendi işini neden kendin üzerine almıyorsun? Niçin kendin

yapmıyorsun? Evlenmek zorundayım da, yakınlarının kandırdığını, arkadaşlarının zorladığını söyle.

Py. — Böyle mi düşünüyorsun?

Pa. — Neden düşünmiyecekmışım?

Py. — O halde içeri giriyorum. Bu arada sen evin önünde gözcülük et, öteki geldiği zaman beni çağır.

Pa. — Sen yalnız işine bak.

Py. — Bakacağım tabii. Gönül hoşluğu ile gitmek istemezse, onu zorla kapı dışarı edeceğim.

Pa. — Sakın ha! Tatlı tatlı ayrıl⁴ısın daha iyi. Sana söylediklerimi ver, yaptığın elbiseleri, altınları alıp götürsün.

Py. — Dinim hakkı için alsın götürsün canım.

Pa. — Sanırım istediğini kolayca elde edeceksin, ama içeri gir, durma.

Py. — Sözünü tutuyorum. (çıkar)

Pa. — Size demin anlattığım bu zampara askeri anlattığımdan başka türlü mü buldunuz? Şimdi Acroteleutium'u veya sevimli hizmetçisini veya Pleusicles'i görmeliyim. Aa! İuppiter hakkı için İyi Tesadüf bu kadar da mı bana yaver? En çok görmek istediğim insanlar, işte karşıda, komşunun evinden buraya geliyorlar.

IV. SAHNE

ACROTELEUTIUM MİLPHİDİPPA
PLEUSİCLES PALAESTRİO

ACROTELEUTIUM — Peşimden gelin, hem de etrafı gözleyin, kimse olmasın.

MİLPHİDİPPA — Polydeukes hakkı için kimseyi göremiyorum, sadece raslamağı istediğimiz kimse var.

PALAESTRİO — Ben de size raslamağı istiyordum.

Mi. — Nasılsın, mimarımız.

Pa — Ben mi sizin mimarınız? Haydi oradan!

Mi. — Niçin?

Pa. — Senin yanında ben duvara bir çivi bile çakamam.

Mi. — Öyle mi!

Pa. — Şeytanın şeytanı, dilbazın birisin. (Acroteleutium'a) Askeri ne güzel kandırdı, görseniz!

Mi. — Bu bir şey değil canım!

Pa. — Rahat olun: artık işler yolunda gidiyor. Yalnız siz de yardım etmeğe devam edin. Çünkü asker kapatmasına, kızkardeşi ve annesi ile beraber Atina'ya gitmesi için rica etmek üzere içeri girdi.

PLEUSİCLES — Aferin, fevkalâde!

Pa. — Mücevherlerini, elbiselerini, ona

yaptırdığı her şeyi, tek gitsin diye ona hediye ediyor. Ben öyle akıl verdim.

Pl. — Kadın ister, asker de buna can atarsa, iş kolay.

Pa. — Ama bilmez misin, derin bir kuyudan yukarı çıkarken, aşağı düşmek tehlikesi, en çok kuyunun ağzına geldiğin zamandır. Şimdi kuyunun ağzındayız! Asker onları hissederse, hiçbir şey elde edemeyiz. En çok hileye baş vuracağımız zaman işte geldi.

Pl. — Bu iş için yeter malzeme var: üç kadın, sen dört, ben beş, ihtiyar, altı, biz altı kişinin kurduğu düzenlerle, eminim, herhangi bir şehir hile ile zaptedilebilir.

Pa. — Yalnız dikkat edin.

Ac. — İstedğin birşey vardır diye geldik.

Pa. — İyi ettiniz. (*Acroteleutium'a*) Sana şu vazifeyi veriyorum.

Ac. — Elimden geldiği kadar, komutanım, emrini yerine getirmeğe çalışacağım.

Pa. — Askeri, tatlı tatlı, inceden inceye bir güzel alaya al!

Ac. — Zevkli bir iş buyurdun.

Pa. — Nasıl yapacağını biliyor musun?

Ac. — Aşkıyla deli divane olmuş gibi davranacağım.

Pa. — Tamam.

Ac. — Sanki onun sevdası yüzünden,

evlenmek hülyasıyla, kocamdan ayrılıyor-muşum gibi.

Pa. — Tam böyle. Yalnız şu var: «bu ev benim çeyizlerim arasındadır, ihtiyar benden ayrıldıktan sonra, evden çıkıp gidecek» de, az sonra asker yabancı bir eve gireceğini sanarak korkmasın.

Ac. — İyi ki hatırlattın.

Pa. — Evinden çıktığı zaman, onun güzelliği karşısında kendininkini hor görüyormuş gibi davran, güzelliğini, zarafetini, gösterişini, alımlığını öv dur. İyiye anlaşıldı mı?

Ac. — Anladım. Sana işi bir daha üstünden geçilemeyecek kadar iyi tesviye edip versem, memnun olur musun?

Pa. — Çok memnun olurum. (*Pleusicles'e*) Şimdi de sana emredeceklerimi dinle: bu sahne biter bitmez, Acroteleutium gidince, gemici kıyafetinde burada görün. Demir renginde bir şapka giy, gözlerinin önüne yün bir mendil koy, üzerine de yine demir renginde bir manto al. Bu renk denizcilerin rengidir. Mantoyu, kolunu tamamiyle serbes bırakacak gekilde sol omuzunun üzerinden tuttur. Beline biraz yukardan bir kemer tak. Dümenci imişin gibi davran. Bu ihtiyarın evinde bütün bunlar bulunur, balıkçılarında vardır.

Pl. — Peki sonra ? Dedğin gibi giyince ne yapacağım ?

Pa. — Buraya gelir annesinin ağzından Philocomasium' u çağırır, Atina' ya gitmek niyetinde ise. seninle beraber hemen limana gelmesini, beraberinde götürmek istediği eşyası varsa, gemiye götürülmesini emir etmesini söylersin. Gitmezse yelken açacağını, çünkü rüzgârın müsait olduğunu bildirirsin.

Pl. — Çizdiğin tablo hoşuma gidiyor, devam et.

Pa. — Asker, kadının hemen gitmesi için çabuk olması ve annesini bekletmemesi için elinden geleni yapacak.

Pl. — Çok zekisin.

Pa. — Kadına eşyaları limana götürmeğe yardım etmek için, beni istemesini söyleyeceğim, asker de beraber limana gitmemi emredecek. Ben de hemen, haberin olsun, seninle beraber, ver elini Atina!

Pl. — Oraya da varınca, seni azat etmek için üç gün bile beklemeyeceğim.

Pa. — Haydi git, giyin.

Pl. — Başka bir şey var mı ?

Pa. — Bunları hatırında tut.

Pl. — Gidiyorum.

Pa. — Siz de hemen içeri girin; çünkü iyi biliyorum ki, asker nerede ise dışarı çıkacak.

Ac. — Buyruğun baş üstüne.

Pa. — O halde, haydi gidin. Tamam işte kapı açılıyor. Asker neşe içinde çıkıyor: istediğini elde etti. Olmıyacak bir iş peşinde koşuyor, salak!

V. SAHNE

PYRGOPOLİNİCES PALAESTRİO

PYRGOPOLİNİCES — İstediyimi, istediğim şekilde, güzel güzel, tatlı tatlı, Philocomasium'dan elde ettim.

PALAESTRİO — Ne için bu kadar çok kaldın içerde?

Py. — Bu kadının beni bu kadar çok sevdiğini şimdiye kadar hiç anlamamıştım.

Pa. — Ne oldu?

Py. — Ne diller döktüm, kandırmak için! Ne çam sakızı gibi seymiş! Ama sonunda istediğim gibi oldu: ne isterse gönlü neçekerse, hepsini ona verdim, hediye ettim, hattâ seni bile ona hediye olarak verdim.

Pa. — Beni de mi? Ben sensiz nasıl yaşarım?

Py. — Haydi, metin ol! hem ben seni azat edeceğim. Sensiz gitsin seni götürmesin diye elimden geleni yaptım, ama beni çok sıkıştırdı.

Pa. — Bütün ümidim tanrılarda ve sende. Gerçi senin gibi bir efendiden mahrum olmak benim için zor, ama gayretim sayesinde güzelliğin, bugün aranızı bulmağa çalıştığım kadına tesir etti, hiç olmazsa bunu gördüğüm için ne mutlu bana!

Py. — Uzun lâfa ne iüzüm var? Bu işi başarırsan sana hürriyet de vereceğim para da.

Pa. — Başaracağım.

Py. — Ama sabırsızlanmağa başlıyorum.

Pa. — Biraz kendini tut, sakın ol, muhteris olma. İşte ta kendisi, dışarıya çıkıyor.

VI. SAHNE

PALAESTRİO PYRGOPOLİNİCES
ACROTELEUTİUM MİLPHİDİPPA

MİLPHİDİPPA — İşte, hanımcığım, asker kargaşa.

ACROTELEUTİUM — Nerede?

Mi. — Solda.

Ac. — Ha, görüyorum.

Mi. — Gözünün ucu ile bak, baktığımızı hissetmesin.

Ac. — Görüyorum. Polydeukes hakkı için kötünün kötüsü olmak sırası geldi.

Mi. — Sen başla.

Ac., yüksek sesle. — Yalvarırım, söyle,

onunla sen kendin mi konuştun? (yavaş) sesini esirgeme de işitsin.

Mi. — Ta kendisi ile görüştüm, sakın sakın, istediğim kadar, rahatça gönlüm çektiği kadar.

PYRGOPOLİNİCES — İşitiyor musun, ne diyor.?

PALAESTRİO — İşitiyorum Sana yaklaşılabildiği için ne kadar memnun!

Ac. — Ah, ne kadar bahitiyorsın!

Py. — Bana tutkun olduğu ne kadar belli

Pa. — Lâıksın!

Ac. — Castor hakkı için, ne mucize! Demek sen ona yaklaştın, yalvardın hal! Bir kral gibi ona ancak bir istida veya bir elçi ile yanaşıldığını söylerler.

Mi. — Ama Polydeukes hakkı için ona yanaşmak, bu lûtfü elde etmek o kadar kolay olmadı.

Pa. — Kadınlar arasında şanın ne kadar alıp yürümüş!

Py. — Mademki Venus böyle istiyor, katlanacağım.

Ac. — Dinim hakkı için Venus'a mirnettar olurum, ona yalvarır, yakarırım, sevdiğim dilediğim adamı bana bağışlasın. Sevdiğim benim için hayırhah olsun, istediğimi yapmakta güçlük çıkarmasın.

Mi. — Öyle olacak sanıyorum. Gerçi onun peşinde koşan çok kadın var, ama

onları hor görüyor. hepsini kendinden uzak tutuyor, yalnız sen müstesna.

Ac. — Benim içimi kemiren de bu ya, bu kadar müşkülpesent oluğu Sakın beni görünce fikrinden caymasın? Kendi zarafetine bakıp daha ilk bakışta, çehremi hor görmesin?

Mi. — Yapmaz, sen yalnız cesur ol.

Py. — Kendi kendini ne kadar kötülüyor!

Ac. — Korkuyorum, beni olduğumdan güzel anlatmıyasın?

Mi. — Onun tasarlayabileceğinden daha güzel olmana dikkat ettim.

Ac. — Benimle evlenmek istemezse, Polydeukes hakkı için, dizlerine kapanıp yalvaracağım, yok bunu elde edemezsem, kendimi öldüreceğim: biliyorum, onsuz yaşayamam,

Py. — Kadının kendini öldürmekten alıkoymalı, yanına gideyim mi?

Pa. — Sakın ha! böyle, kendini harcarsan, çok ucuza gidersin. Bırak, kendiliğinden gelsin; arasın, dilsin, beklesin, bırak: kazandığın zaferi kaybetmek mi istiyorsun? Sakın bunu yapayım deme ha! Bildiğime göre bir kadın tarafından bu derece sevilmek yalnız iki ölümlüye nasip oldu: bir sana, bir de Lesbos'lu Phaon'a [38]

Ac. — Evine gireyim mi, yoksa onu buraya çağırır mısın, sevgili Milphidippa.

Mi. — Biri çıkıncaya kadar bekliyelim daha iyi.

Ac. — Artık tahammülüm kalmadı, içeri gireceğim.

Mi. — Kapılar kapalı.

Ac. — Kıracağım.

Mi. — Aklın bağında değil senin!

Ac. — Ömründe bir defa sevdi ise, aklı da güzelliğine eş ise, sevda yüzünden yaptıklarını yüksek kalbi bağışlar.

Pa. — Bak, zavallı sevdanla deli divane olmuş.

Py. — Karşılıksız değil ki!

Pa. — Sus, işitmesin.

Mi. — Niçin şaşkın şaşkın duruyorsun? Niçin kapıyı çalmıyorsun?

Ac. — Çünkü gönlümün dileği orada değil.

Mi. — Nereden biliyorsun?

Ac. — Kokusundan: içerde olsaydı, burnum kokusunu alırdı.

Pa. — Kehanet ediyor.

Py. — Bana tutkun da onun için Venus ona kehanet ettiriyor.

Ac. — Bilmem gönlümün dileği, burada yakınlarda mı? Gayet iyi kokusunu alıyorum.

Py. — Bu kadının burnu gözlerinden iyi görüyor.

Pa. — Sevdayla gözü kör olmuş.

Ac., düşüyormuş gibi yaparak. — Tut beni, rica ederim.

Mi. — Niçin?

Ac. — Tut da düşmiyeyim.

Mi. — Ne oluyor?

Ac. — Dizlerim tutmuyor. Gözlerimden ruhuma bir baygınlık çöküyor.

Mi. — Polydeukes hakkı için, demek askeri gördün.

Ac. — Evet.

Mi. — Ben görmüyorum, nerede?

Ac. — Sevseydin, sen de görürdün.

Mi. — Polydeukes hakkı için izin ver-sen, onu benden fazla sevemezsin.

Pa. — Seni görür görmez, bütün kadın-lar abayı yakıyor.

Py. — Bilmem sana söyledim miydi? Ben Venus'un torunuyum.

Ac. — Milphidippa'cığım, rica ederim, yanına git, yürü.

Py. — Benden ne kadar çekiniyor.

Pa. — Kız bize doğru geliyor.

Mi. — Sizinle konuşmak istiyorum.

Py. — Biz de seninle.

Mi. — Buyurduğun gibi, hanımımı so-kağa çıkardım.

Py. — Görüyorum.

Mi. — Söyle, yaklaşsın!

Py. — Rıcan üzerine ötekiler gibi ondan nefret etmemeğe karar verdim.

Mi. — Polydeukes hakkı için, senin yanına yaklaşınca, konuşamıyacak. Seni görünce gözleri dilini bağıyor.

Py. — Kadını bu deritten kurtarmalı.

Mi. — Seni gördükten sonra onu nasıl bir titreme, nasıl bir korku aldı!

Py. — Silâhlı erler bile öyle oluyor, kadınlara hiç gışmamalı. Ne istiyor benden?

Mi. — Yanına gitmeni: seninle yaşamak, ömrünü seninle geçirmek istiyor.

Py. — Ben evli bir kadının yanına gideceğim ha! Kocasını beni yakalasın diye öyle mi?

Mi. — Senin uğrunda kocasını bile kapı dışarı etti.

Py. — Nasıl yapabildi bunu?

Mi. — Bu ev onun çeyizleri arasındadır.

Py. — Yaa, öyle mi?

Mi. — Polydeukes hakkı için öyle.

Py. — Söyle, eve gitsin. Az sonra ben de geleceğim.

Mi. — Sakın bekletme, kalbine işkence etme.

Py. — Etmem, gidiş.

Mi. — Gidiyoruz.

Py. — Bu gördüğüm de ne?

Pa. — Ne görüyorsun?

Py. — Tanımadığım biri geliyor, gemici kıyafetinde.

Pa. — Bize geliyor, her halde seninle konuşmak istiyordur. Haa, geminin sahibi.

Py. — Ötekini aramağa gelmiş olmalı.

Pa. — Sanırım.

VII. SAHNE

PLEUSİCLES PALAESTRİO
PYRGOPOLİNİCES

PLEUSİCLES, halka. — Sevdanın başkalarına daha ne çılgınlıklar yaptırdığını bilmesem, aşk uğrunda bu kifayette elâlem içine çıkmaktan daha çok korkardım, ama bir çoklarının sevda yüzünden şerefe, fazilete aykırı neler ettiğini biliyorum. Akhilleus'un vatandaşlarının öldürülmesine katılanması da ayrı! (39) İşte Palaestrio, askerin yanında. Lâfı değiştirmeli (Yüksek) kadın muhakkak Gecikme'nin kızıdır. Başka her türlü gecikme kadın yüzünden olan gecikmeye eş olsa bile, ondan daha küçük görünür. Bu onların âdeti olsa gerek. Philocomasium'u almağa geldim. Kapıyı çalayım, hey, yok mu kimse?

PALAESTRİO — Ne var delikanlı? Ne istyorsun? Niçin kapıyı çalıyorsun?

Pl. — Philocomasium'u arıyorum, anne si tarafından geliyorum, gitmek niyetinde ise

gelsin, herkesi geciktiriyor: denize açılmak istiyoruz.

PYRGOPOLİNİCES — İş çoktan hazır, git Palaestrio, mücevherleri, süsleri, elbiseleri, kıymetli ne var ne yoksa, hepsini almak için yardımcılar götür. Ona hediye ettiğim her şey hazır; alıp götürsün.

Pa. — Gidiyorum.

Pl. — Herakles hakkı için, rica ederim çabuk ol.

Py. — Geç kalmaz. (gözlerindeki mendili göstererek) Bu da nesi, ne yaptın gözüne?

Pl., sağ gözünü göstererek. — Bu mu, gözüm.

Py. — Sol gözünü soruyorum.

Pl. — Söyliyeyim: sevdâ uğrunda tek gözlü kaldım: sevdadan kaçsaydım, öteki gözümle de görebilirdim. Ama beni çok bekletiyorlar.

Py. — İşte çıkıyorlar.

VIII. SAHNE.

PYRGOPOLİNİCES PHİLOCOMASİUM
PALAESTRİO PLEUSİCLFS

PALAESTRİO — Rica ederim, ağlama-
na bir son ver artık!

PHİLOCOMANİSİUM — Ben ağlamı-
yayım da kimler ağlasın? Hayatımın en güzel
günlerini geçirdiğim yerden ayrılıyorum.

Pa. — İşte annenle kardeşinin gönderdiği adam.

Ph. — Görüyorum.

PYRGOPOLİNİCES — Duyuyor musun, Palaestrio?

Pa. — Ne istiyorsun?

Py. — Söylesene! Ona verdiğim her şeyi alsın götürsün!

PLEUSICLES — Gün aydın Philocomasium.

Ph. — Sana da gün aydın!

Pl. — Annen ile kızkardeşin sana selâm söylememi buyurdular.

Ph. — Onlara da selâm!

Pl. — Rüzgâr uygunken yelken açabilmeleri için gelmeni rica ediyorlar. Annenin gözleri iyi olsaydı, beraber gelecekti.

Ph. — Geleceğim, istemiye istemiye bile olsa. Gltmezsem aileme vazifemde kusur etmiş olurum.

Pl. — Doğru düşünüyorsun.

Py. — Benimle yaşamasaydı, bugün budalanın biri olurdu.

Ph. — Böyle bir adamdan ayrıldığım için cehennem azabı içindeyim. Sen Pyrgopolinices, kim olursa olsun, herkesi son derece nüktedan yapabilirsin. Seninle beraber olduğum için gönlüm mağrurdu. Ah! görüyorum, şimdi bu şereften ayrılmam gerek.

Py. — Ah, ağlama.

Ph. — Seni görünce dayanamıyorum.

Py. — Cesur ol.

Ph. — Ne çektiğimi ben bilirim.

Pa. — Buradan hayatından memnun olmana hiç şaşmıyorum, Philocomasium. Güzelliği, ahlâkı, kahramanlığı senin gönlünü buraya bağladı. Ben bile, bir köle olduğum halde, ona baktıkça, ayrılacağımı düşünerek göz yaşlarımı tutamıyorum.

Ph. — Yalvarırım, izin ver de, gitmeden önce seni kucaklıyayım.

Py. — Olur.

Ph. — Ah gözümün nuru, ah ruhum!
(düşecek gibi olur)

Pa., Pleusicles'e. — Ne olur, kadını tut, düşmesin.

Py. — Bu da nesi canım?

Pa. — Senden ayrılacağı için zavallı birdenbire kendinden geçti.

Py. — İçeri koş, su getir.

Pa. — Suyu hacet yok, bırakın dinlensin; rica ederim, aklını başına alırken araya girmeyin.

Py. — Hey bunların bağları birbirine çok yakın, böyle gey istemem, dudaklarını dudaklarından çek, gemici yoksa karışmam.

Pl. — Nefes alıyor mu, almıyor mu diye bakıyordum.

Py. — Kulağını yaklaştırsan olmaz mıydı?

Pl. — İstersen tutmıyayım kadını.

Py. — Yok yok, tut.

Pa. — Ne kadar bahtsızım!

Py. — Gidin ona verdiğim her şeyi getirin!

Pa. — Gitmeden önce seni bir kere daha selâmlarım, ocak taşlarımız! Kapı yoldağlarım, erkekler, kadınlar! Allaha ısmarladık, hoşça kalın! Rica ederim, ben yokken bile, arkamdan beni iyilikle anın.

Py. — Haydi Palaestrio, metin ol!

Pa. — Ah, senden ayrılırken ağlamak elimde değil.

Py. — Soğukkanlılıkla katlan.

Pa. — Ne çektiğimi ben bilirim.

Ph. — Bu da ne? Ne oldu? Neler görüyorsunuz? Oh, ılgık, selâm sana.

Pl. — Şimdi kendine geldin mi?

Ph. — Yalvarırım. hangi adamı kucaklamışım? Mahvoldum! Kendime geldim mi?

Pl. — Korkma sevgilim.

Py. — Bu ne biçim iş?

Pa., *Pyrgopolinices'e*. — Kendini kaybetmişti. (*Pleusicles'e*) işlerin sonunda meydana çıkacağından çok korkuyorum.

Py. — Ne demek istiyorsun?

Pa. — Bütün bu eşyaların arkamızdan götürüldüğünü görenler sakın sana bir kusur bulmasın, diyorum.

Py. — Onların malını değil, kendi ma-

lını veriyorum. Onlar bana vız gelir. Haydi gidin, tanrılar yardımcınız olsun.

Pa. — Ben senin iyiliğin için söylüyorum.

Py. — Bilirim.

Pa. — Artık hoşça kal.

Py. — Sen de hoşça kal.

Pa. — Çabuk gidin, ben hemen arkanızdan geleceğim. Efendimle biraz konuşmak isterim. (çıkartlar) Gerçi çok kere başkalarını benden sadık tuttun, ama sana her şey için çok minnattarım. İsteseydin, başkalarıyla hür olmaktansa, kapında köle olmağı tercih ederdim.

Py. — Metin ol!

Pa. — Ah, âdetlerimi ne kadar değiştirmem gerektiği aklıma geldikçe! Kadınca âdetler edinip, asker disiplini unutmam gerekecek!

Py. — Cesur olmağa çalış!

Pa. — Ah elimde değil! Bütün heyesim kaçtı.

Py. — Git, onların peşi sıra, geç kalma.

Pa. — Hoşça kal.

Pa. — Rica ederim, beni unutma. Bir gün hür olursam, sana bunu bildiririm, beni yüz üstü bırakma.

Py. — Benim âdetim değil bu.

Pa. — Hem sana ne kadar sadık oldu-

ğumu da düşün! Düşünürsen senin için kim iyi, kim kötü, öğreneceksin.

Py. — Biliyorum, çok defa fark ettim.

Pa. — Bundan önce, hele bugün, senin için ne'ler yaptığımı anlıyacaksın: ama asıl bugün, hele bir benimkilerin iği bitsin, ne olduğumu daha iyi öğreneceksin.

Py. — Sana kal demekten kendimi zor tutuyorum.

Pa. — Sakın böyle yapayım deme, sonra senin yalancı, aldatıcı, sözünde durmaz biri olduğunu söylerler, ondan başka hiç sadık kölesi yokmuş derler. Bu işin şerefli olabileceğini düşünseydim, sana kendim tavsiye ederdim, ama şerefli değil, sakın yapma.

Py. — Haydi artık git.

Pa. — Ne yapalım artık katlanırım.

Py. — O halde hoşça kal!

Pa. — Cesaretle gitmek daha iyi.

Py. — Bir defa daha hoşça kal. (halka) Önceleri onu çok kötü bir köle sanırdım, halbuki sadık bir adam olduğu meydana çıktı. Kendi kendime düşündükçe, anlıyorum, onu göndermekle budalalık ettim. Artık sevgilimin yanına, içeri gideyim. Ama bir ses duydum, kapı çalınıyor.

IX. SAHNE

UŞAK PYRGOPOLİNİCES

UŞAK. — Bana hatırlatmayın canım, ben bilirim işimi, dünyanın öbür ucunda bile olsa o güzeli bulurum, peşinden giderim, ayağıma sakınmam.

PYRGOPOLİNİCES. — Beni arıyor. Kargısına çıkayım çocuğun.

Uş. — Seni arıyorum, çok zarif, baştan aşağı meziyetlerle dolu, iki tanrının göz bebeği, selâm sana!

Py. — Hangi tanrılar bunlar?

Uş. — Marsla Venüs.

Py. — Ne nazik çocuk!

Uş. — İçeri girmen için yalvarıyor, seni istiyor, seni arıyor, seni beklemekten criyip mahvoluyor. Sevdalının imdadına koş. Ne duruyorsun? Neden girmiyorsun içeri?

Py. — Giriyorum, giriyorum. (İçeri girer)

Uş. — İşte şimdi kendi ayağı ile ağılara takıldı, tuzaklar hazır, ihtiyar pusuda bekliyor, güzelliğine mağrur zamparayı yakalayacak. Kadını erkeği, herkes nefret eder ondan, ama kendine sorsan, bütün kadınlar onu görür görmez şıp diye tutulurlarmış. Nerede ise kıyamet kopacak, gideyim içerden feryatlar duyuyorum.

X. SAHNE

PERİPLECTOMENUS PYRGOPOLİNİCES
CARİO FALAKACILAR SCELEDRUS

PERİPLECTOMENUS — Götürün şunu, gelmezse, zorla kaldırıp dışarı atın. Yerle gök arasına asın, parça parça edin.

PYRGOPOLİNİCES — Herakles hakkı için, yalvarırım sana, Periplectomenus.

Pe. — Herakles hakkına boğuna yalvarıp durma, (Cario'ya) Cario, bak bakalım bıçağın iyice sivrilmiş mi?

CARIO — O zamparanın barsaklarını deşmek için bıçağım çoktanberi yanıp tutuşuyordu zaten, deşeyim de karnını, boynuna muskalar asayım.

Py. — Mahvoldum!

Pe. — Daha dur bakalım, acelen ne?

Ca. — Saldırayım mı herife?

Pe. — Hayır, önce sopa çekilsin.

Ca. — Şöyle temizinden.

.....

Pe. — Başkasının karısını okşamağa nasıl cesaret ettin, utanmaz?

Py. — Tanrılar yardımcım olsun, bana kendi ayağı ile geldi.

Pe. — Atıyor, vur!

Py. — Dur da anlatayım.

Pe., Cario'ya. — Neden durdun?

Py. — Söylememe izin yok mu?

Pe. — Söyle bakalım.

Py. — Ona gideyim diye yalvardılar.

Pe. — Ne diye gitmeğe kalkıştın? Al sana!

Py. — Of, yalvarırım, yeter artık yediğim sopa!

Ca. — Keseyim mi artık?

Pe. — Ne zaman istersen: herifi her tarafından çarmıha gerip işkence edin.

Py. — Herakles hakkı için, sana yalvarırım, kesmeden dinle beni.

Pe. — Söyle.

Py. — Durup durduğum yerde yapmadım: dul sandım, aracı olan hizmetçi bana öyle demişti.

Pe. — Seni buradan sağ salım salıverirsek, bugün burada falakaya çekildiğin ve çekileceğin için kimseve zarar vermiyeceğine yemin et bakalım, Venus'un sevgili torunu!

Py. — İuppiter ve Mars aşkına yemin ederim, bugün dayak yediğim için kimseye zarar vermeyeceğim. Hakettim, teslim ederim. Buradan şahadet edemiyecek halde gitmezsem, cezama göre az çektim demektir. [40]

Pe. — Peki, ya sözünde durmazsan?

Py. — Ölünceye kadar şahadetten mahrum olayım.

Ca. — Biraz daha vuralım, sonra gönderelim diyorum.

Py. — İmdadıma yettiğin için tanrılar senden razı olsun.

Ca. — Bize bir altın mina [41] ver o halde.

Py. — Ne için?

Ca. — Seni buradan şahitleriyle beraber sağ salim göndereceğimiz için, Venus'un sevgili torunu. Yoksa ne kadar uğraşsan boş, gidemezsin.

Py. — Verilecek.

Ca. — Ha şöyle, bak şimdi daha akıllıca konuşuyorsun. Mintanın, kaputun, kamandan da ümidini kes, götürmiyeceksin onları.

FALAKACI — Gönderecek misin, yoksa daha vurayım mı?

Py. — Zaten sopadan her tarafım ezildi, acıyın bana! [42]

Pe. — Çözün şunu!

Py. — Sana minnettarım.

Pe. — Seni bir daha burada yakalarsam, şahadetten mahrum olacaksın.

Py. — Söyliyecek sözüm yok!

Pe. — Cario, içeri girelim.

Py. — İşte kölelerim geliyor. Philocomasium gitti mi, söyle.

SCELEDRUS — Çoktan.

Py. — Vay bağırma gelenler?

Sc. — Benim bildiğimi bilsen, daha çok dövünürsün, çünkü sol gözünde mendil

bulunan adam yok muydu, gemici değilmiş.

Py. — Ya kim imiş?

Sc. — Philocomasium'un sevgilisi.

Py. — Nereden biliyorsun?

Sc. — Biliyorum, ğünkü şehrin kapısını
ağınca, birbirlerine sarılıp hiç durmadan
öpüřtüler.

Py. — Zavallı bağıma gelenlere bak!
Görüyorum, beni aldattılar. O tanrının
cezası Palaestrio bağıma bu işleri açtı.
(bir zaman düřündükten sonra) Ama haket-
tim, teslim ederim. Bađka zamparalara da
böyle yaparlarsa daha az zampara kalır.
Daha çok korkarlar, bu işlere daha az
heves ederler. Eve gidelim. Alkışlayınız.

S O N

MİLES GLORIOSUS

NOTLAR:

1. — Plautus (*acies*) kelimesinin iki anlamı ile kelime oyunu yapıyor. Metinde: «cephede (*in acie*) düşmanın gözlerinin sivrilikliğini (*aciem*) körtletsin».

2. — *Bumbomachdes* ve *clytomestridysarchides* Plautus'un uydurduğu adlardır. Grekçe kıytos: ünlü, mestos: mahir, dysarkhides: kötü hâkim, ve bumbos: gürültü; mahomai: savaşıyorum kelimelerinden yapılmış iki kelime. Plautus bu kelimelerin anlamından ziyade, ahe klerinin ve uzunluklarının bıraktığı komik tesirden istifade etmek istiyor. Bununla, kendine Poseidon'un oğlu adını veren Demetrios Poliorketes'in oğlu Antigonos Gonatos'u kastediyor.

3. — Plautus'un uydurduğu bir yer. *Curcalio*: buğday kurdu.

4. — Askerin kahramanlıklarının yazıldığı tahta. Yazı kalemi de öldürdüğü adamların hesabını tutmağa yarıyacak.

5. — *Scytholatronia*: Scythya'lı ücretli askerler diyarı. Plautus'un uydurduğu bir yer.

6. — Dalkavuk Sardunyalılar ile (*Sardi*) Sarthlıları (*Sardiani*) birbirine karıştırıyor. Sarthlı deycek yerde Sardunyalı diyor.

7. — Akhilleus adı, Grek ordusunun en kahraman ve en güzel erini göstermek için bir deyim olmuştu. Akhilleus'un kardeşi yoktu.

8 — Gellius, XI, 6. «Eski yazılarda Roma kadınları Herakles adına, erkekler de Castor adına yemin

etmezler. Kadınların Herakles adına yemin etmemelerinin sebebi biliniyor. Çünkü Herakles'e yapılan kurbanlarda kadınlar hazır bulunmazlardı, ama erkeklerin yemin ederken ne için Castor adını anmadıklarını söylemek kolay değildir.»

9. — Kral Seleukos. Plautus'un yaşadığı devirden önce Suriye kralı idi. (312 - 281) 306 da kral olmuş. Plautus'un örnek aldığı piyes 306 ile 281 yılları arasında yazılmış olmalıdır. Plautus'un devrinde II. Seleukos (247 - 227) ile III. Seleukos. (227 - 224) yaşamışlardır.

10. — *Impluvium*: çatı aralığı. Roma evlerinde içeri ışık, hava ve yağmur suyunun girmesi için çatıda bırakılan açık yer.

11. — Plautus; *talus*: aşık kemiği, *talos diffringere*: aşık kemiklerini kırmak ve *sine talis convivium agitare*: aşık kemiksiz yemeğe misafir kabul etmek; *legi aleariae fraude* *facere*: aşık oyunu kanununa karşı gelmek tâbirleri arasında kelime oyunu yapıyor. *Lex alearia* hakkında çok şey bilinmiyor, *aedil*'ler şans ve tesadüfe bağlı olan bu oyunları yasak etmiş olmalılar.

12. — Metinde Plautus arka arkaya koyduğu d ve f sessizleri ile alliteratio yapıyor:

— *Domus habet animum falsiloquum, falsificium, falsitium,*

— *Domus dolos, domus delentio facta, domus fallacias.*

13. — Metinde: «Bir kadın ne kadar az fattan olursa olsun bahçevana muhtaç değildir; evinde bahçesi, evinde her fena hareketini örtecek..» Roma kadınları yiyecek sebzelerini evlerinde yetiştirirlerdi.

14. — Gn. Naevius'u kastediyor. Plautus'tan yaşlı olan bu şair ilk Pön harbini anlatan destanı ve komedileri ile tanınmıştır. Gellius III, 3, 15 de: «Devletin ileri gelenlerini durmadan köbüledigi, onlara küfrediği için ... Roma'da triumvir'ler tarafından zindana atıldığı zaman, Naevius'un iki komedi yazdığını biliyoruz: Hari-

olus ve Leontis.» Anlaşılan Plautus komedisini sahneye koyduğu zaman, Naevius zindanda bulunuyordu.

15. — Başka bir el yazmasında «*An heri adbibisti?*» = yoksa dün içkiyi çok mu kaçırdın?»

16. — Metinde kelime kelime: «onları oldukları yerde sağ salim bulacaksınız.»

17. — Plautus, *Sceledrus* ve fena hareket, cürüm anlamına gelen *scelus* kelimeleriyle *alliteratio* yapıyor.

18. — Deliceğin gözler için zararlı olduğu sanılırdı.

19. — Metinde Grekçe *dike* = adalet kelimesinden yapılmış *Dincea* var. Altta *Sceledrus adikos* = adaletsiz ve *dikaia* = adalet kelimeleriyle kelime oyunu yapıyor.

20. — Animula, Apulia'da bir şehirdir. Anlaşılan ahalisinin kötü bir ünü vardı.

21. — *Kalendae*: Roma takviminde ayların ilk günlerine verilen ad.

22. — *Quinquatrus*, Mart ayının *Idus* (ayın 15 i) undan 5 gün sonra Minerva adına kutlanan bayramdır.

23. — *Ceraria*, (*cera* = mum) bal mumu ile elbiselere eski parlaklığını veren bir nevi ütöüdür.

24. — Metinde betine gider'le karşılanan kelime *odiosus* = menfur, betin beti olur *odioram Ilias* = nefretlerin Ilias'ıdır. Ilias birbiri ardından gelen felâketleri ifade etmek için kullanılırdı. Kelime kelime tercüme:» ... üç gün geçmeden gözüne menfur olmasın, hele orada üst üste on gün kaldı mı, sana nefretlerden bir Ilias.

25. — Plautus cor = kalb, gönül pectus = göğüs'deki e harfleriyle *alliteratio* yapıyor.

26. — Lautus (Lavare = yıkamak) yıkanmış demektir. Plautus'un bu kelime ile neyi kastettiği pek iyi anlaşılmıyor, bilhassa Palaestrio'nun cevabı yüzünden: «kanlı canlı olsun.»

27. — Bu mısraın ilk iki kelimesinden sonra (*aurib'utor*) metin bozuktur. Brix - Köhler bunu: (*Auris utor. Pa. - Ubi docueris conveniam illum atque analum*)

= kulaklarım var. Pa. - Gösterdiği yerde raslayıp ona yüzüğü...) şeklinde tamamlıyor.

28. — Zengin Romalıların kilerinde kitap rafları gibi şarap testilerini koymak için mahrut şeklinde yerler varmış; testiler birbirine yakın yan yatmış vaziyette kum içine oturtulmuş. Şarap boşaltıldıkça, testilerin başları daha aşağı geleceği için, Plautus buna *cassare* = baş aşağı olmak, tepe taklak olmak diyor.

29. — Romada hür fakat fakir halk bir zenginin (*Patronus* = metinde efendi kelimesiyle karşılanmıştır) himayesi altına girer ve onun *client* (metinde adam kelimesiyle karşılanmıştır) i olurdu. *Acroteleutium*'da *Periplectomenus*'un *client*'idir.

30. — Metinde: «daha kulaklarım lâfının ucunu yakalar yakalamaz» var.

31. — Tercümede esas tutulan Oxford tabında bu cümle «mala mille meres» (bin cezayı hakettin) var. Fakat *Acroteleutium*'un cevabı Benthley'in kabul ettiği «mala mulier mers est = kadın kötü bir maldır» şeklinin daha doğru olduğu kanaatini veriyor.

32. — Romalılarda kölenin azad edilme merasiminde *praetor* elindeki değneği kölenin başına dokundurur ve onu azad ederdi.

33. — Metinde «sözlerini külden geçirmek istemez» var. Kül o devirde madenleri temizlemek için kullanılmış.

34. — Metinde «bizim Baccha'lardan isen söyle» var. Bakkha'lar, Bakkhus'un sırrına eren ve onu kutlayan kadınlardır.

35. — Metnin bu kısmı muhtelif el yazmalarına göre değişiyor. İlion harap olunacak bir şehri göstermek için kullanılırdı. Mısralar bozuk olmakla beraber «senden akıl sormağa geldim» anlamında olacak.

36. — *Talentum* : bir yunan parası.

37. — Ops : Saturnus (Kronos)'un karısı, İupiter'in annesi.

38. — Lesbos (Midilli)'lu Phæon: İ. Ö. 6 asrın başında yaşayan Lesbos'lu kadın şair Sappho'nun sevgilisi. Rivayete göre mukabele görmediği için Sappho kendini Leukados kayalığından aşağı atmış.

39. — Akhilleus. Thetis ile Peleus'un oğlu, Myrmidon'ların kralı, İlias'ın en önemli kahramanlarından biri. Troia savaşında sevdiği esir kadını, Briseis'i Agamemnon'un almasına kızarak çadırına çekilmiş, Grekler büyük bozgunluğa uğrayınca, ancak arkadaşı Patroklos'un ölümünün intikamını almak için tekrar çarpışmaya razı olmuştur.

40. — Plautus, *testis* ve *intestatus* kelimeleriyle kelime oyunu yapıyor.

41. — Bir grek parası.

42. — Plautus *mittis* (gönderirsin) ve *mittis* (ezildi) ile kelime oyunu yapıyor.